

Қазақстан Республикасының Білім және ғылым министрлігі
Қ.Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік университеті
Педагогика факультеті
Психологиялық-педагогикалық және арнайы білім беру кафедрасы

ДИПЛОМДЫҚ ЖОБА

Тақырыбы: Мектеп жасына дейінгі балаларды халық ертегілері арқылы ұлттық мәдениетке тәрбиелеу жолдары

Дайындағандар:

Болатова Г.,
Аманкелдина Д.,
Сыдық А.,
Садуакасова Ғ.,
Оңдаш А.,
Сабырова Н.

Ақтөбе, 2022 ж.

Зерттеудің өзектілігі.

Қазақстанның қазіргі әлеуметтік-экономикалық және мәдени өмірі жағдайында қоғамды жетілдірудің басым бағыттарының бірі ұлттық дәстүрлерді рухани жаңғырту болып табылады. Әлемдік қауымдастықтағы интеграциялық тенденциялар мен этномәдени өзіндік сананың артуы ұлттық мәдениеттердің дамуына көбірек көңіл бөлуде. Мәдениеттердің әртүрлілігі барлық түрлерін бір көзқараста органикалық байланыстыратын көпмәдениетті білім беру туралы айтуға негіз береді.

Мектепке дейінгі дамуда тәрбие - тұлға қалыптасуының алғашқы қадамы болып табылады. Сондықтан еліміздің ертеңгі ұлт тізгінінің ұстар жастарымыздың тәрбиесіне аса мән беру біздің негізгі міндетіміз. Осыған байланысты балабақшадағы тәрбие үдерісін ұлттық қағидалармен жетілдіру өте қажеттілікті талап етеді.

Демократиялық реформаларға, қоғамдық өмірді ізгілендіруге және Қазақстан Республикасының мемлекеттік мүдделеріне негізделген этносаралық тұрақтылықты сақтауға, қазақстандық патриотизмді нығайтуға және қазіргі қоғамдағы халықтардың этникалық жаңғыруына байланысты халықтық педагогика мен оның идеяларының рөлі өсуі жалғасуда.

Ұлттық педагогиканың көптеген мәселелерінің шешімі, яғни оның әдістемелік негіздерін, мақсаттары мен міндеттерін, халықтық салт-дәстүрлердің, әдет-ғұрыптардың мазмұнын, оларды қазіргі тәрбие мен білім беру тәжірибесінде пайдалану мүмкіндіктерін анықтау және негіздеу ғалымдардың, практик мұғалімдердің, психологтардың, білім беру органдарының, қоғамдық ұйымдардың бірлескен күш-жігерін талап етеді.

Қазақ халқы бай рухани мұраға ие, тәуелсіздігімізді алға алып, өркениеттілікке бағыттылған бүгінгіне адамгершілігі мол, тәрбиесі мол, зерек, білімді, салауатты ұрпақ тәрбиелеп отырған ұлттық тәрбиенің алатын орны ерекше. Ұлттық болмыс пен ұлттық тәрбиеге айрықша мән берілуде.

Сонымен, **дипломдық жобаның тақырыбы:**
«Мектеп жасына дейінгі балаларды халық ертегілері арқылы ұлттық мәдениетке тәрбиелеу жолдары» деп аталады.

Зерттеу мақсаты - мектеп жасына дейінгі балаларды халық ертегілері арқылы ұлттық мәдениетке тәрбиелеу мәселелерін теориялық-әдістемелік негіздеу және тәжірибелік сынақтан өткізу

Зерттеу нысаны – мектеп жасына дейінгі балалар

Зерттеу пәні – мектеп жасына дейінгі балаларды халық ертегілері арқылы ұлттық мәдениетке тәрбиелеу жолдары.

Зерттеу болжамы: егер педагогикалық үдерісте халық ертегілерін қолдану (ертегі тыңдау, мазмұндау, кейіпкерлердің рөлдерін ойнау және т.б) жүйелі түрде ұйымдастырылса, онда мектеп жасына дейінгі балаларды ұлттық мәдениетке тәрбиелеуде оң нәтижеге қол жеткізу мүмкіндігі туындайды.

Зерттеу міндеттері:

1. Мектеп жасына дейінгі балаларды халық ертегілері арқылы ұлттық мәдениетке тәрбиелеу жолдарының теориялық негіздерін айқындау
2. Мектеп жасына дейінгі балаларды халық ертегілері арқылы ұлттық мәдениетке тәрбиелеу көрсеткіштерін анықтау
3. Мектеп жасына дейінгі балаларды халық ертегілері арқылы ұлттық мәдениетке тәрбиелеуді тәжірибелік сынақтан өткізу

Мәселенің деректік көзі - ғылыми жобаны деректік негізі болып Г.А.Урунтаева, Т.А.Репина, К.Т.Шерьязданова және т.б. еңбектері алынды.

Ғылыми жұмыстың әдіснамалық және теориялық негіздері – жеке бастың әлеуметтік мәні мен оның іс-әрекет жүйесінде даму ерекшеліктері (Л.С.Выготский, Д.Б.Эльконин, В.В.Давыдов, А.Н.Леонтьев іс-әрекет бағытының концепциясы; мектеп жасына дейінгі баланың жетіліп дамуы (Л.И.Божович, В.С.Мухина; қарым-қатынастың онтогенезде жетілуі (Л.А.Петровская, Н.И.Хрящева, А.Г.Ковалев құрайды.

1. МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ ҰЛТТЫҚ-МӘДЕНИ ДАМУЫН ЗЕРТТЕУДІҢ ҒЫЛЫМИ- ӘДІСТЕМЕЛІК НЕГІЗДЕРІ

1.1. МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫ ҰЛТТЫҚ-МӘДЕНИЕТКЕ ТӘРБИЕЛЕУДІҢ ТЕОРИЯЛЫҚ-ӘДІСТЕМЕЛІК ТҰҒЫРЛАРЫ

Мектепке дейінгі мекемелер өздерінің білім беру бағдарламасын жүзеге асыруды ескере отырып, жалпы мәдени және ұлттық маңызы бар жағдайлармен таныстыруды, жалпы негізгі мәдениетті қалыптастыруды қамтамасыз етеді. Осыған байланысты мектеп жасына дейінгі балалар мен тәрбиешілерінің жеке ерекшеліктерін, қызығушылықтарын, бейімділіктерін ескеру қажет, бұл осы саладағы мектепке дейінгі білім беру мекемесіндегі оқу-тәрбие процесін дараландыруға мүмкіндік береді.

Ұлттық дәстүрлер аймақтық мәдениеттің маңызды элементтері бола отырып, аймақтың мәдени кеңістігін дамытуға мүмкіндік береді; олар аймақты мекендеген әртүрлі ұлт өкілдерінің тұрмыс-тіршілігімен танысып қана қоймай, көрші мәдениеттердің жарқын ерекшелігін, олардың ішкі маңызды ұқсастығын ашуға мүмкіндік береді.

Өзекті мәселелрдің бірі - баланың мектепке дейінгі жаста мәдениетте «өсуі». Басқа мәдениеттердің формалары мен мазмұнын зерттеу мектеп жасына дейінгі балаға өзін-өзі тануға, өз елін мақтан етуге, құндылығын, ең бастысы оның өмірінің өзі үшін ғана емес, жалпы қоғам үшін қажеттілігін түсінуге көмектеседі [6,7].

«Тұлға тәрбиесі оның өмірге келуінің бірінші күнінен басталады, яғни бала сөйлемей тұрып, естімей тұрып, тәлім-тәрбиенің негізін ала бастайды», - деп айтқан француз ғалымы

Жан Жак Руссо.

Ұлы ғалым, жазушы М. Әуезов өз отбасы тәрбиесін ерекше бағалай отырып, «Ел болам десең, бесігіңді түзе» деп айтқан.

Кез келген бала бүгінгі күні «Шрек», «Человек паук» деп батыстың атыс-шабыс кейіпкерлерін таңдап, тіпті сол бейнеленген киімдермен киініп, сондай ыдыстан тамақтанып, жыр ғып айтып отырады. Біздің ұлттық дүниелерімізді жиі таныстырып, патриоттық сезімін оятуда біз әлі де енжарлық танытып отырмыз. Бүгінгі күні тәуелсіз мемлекетіміздің ұлттық тәрбиесін білім бағдарламаларына еңгізе отырып, әр білім үдерісіне тәрбиелік көздерінің бірі салт-дәстүр, әдет-ғұрып нақыштарын тәрбие мен білімнің бастауы ретінде оқыту жағын негіздеуіміз өте орынды. Әрине, қазақ отбасы ошақтан бастау алуы керек. Әр бір ата-ана баласына отбасылық тәрбиесінен ұлттық құндылықтармен байланыстырып, ана тілінде сөйлесіп, бала тілін жаттықтырудан бастауы қажет.

«Бұқаралық мәдениеттің» пайда болуының қазіргі жағдайында ұлттық бірегейлікті сақтау, кейде өз халқына, өз тамырына жататынын сезіну, рухани бай тұлғаны тәрбиелеу мәселесі өте өзекті болып отыр.

Ұлттық мәдениет – өткеннен бүгінге, болашаққа апаратын жол, таза да мәңгілік бастау болып табылады. Сондықтан балалардың халық мәдениеті, қазақ ұлттық өнері, халық ауыз әдебиеті туралы білімдері балалардың жүрегінде жаңғырады, балалардың эстетикалық дамуына оң әсер етеді, әр баланың шығармашылық қабілеттерін ашады, жалпы рухани мәдениетті қалыптастырады.

Ал халық мәдениетінің құндылықтарымен таныстыруды жастайынан бастау керек. Балалық шақтағы естеліктер өшпестей болады. Балалар өте сенімді және ашық. Бақытымызға орай, балалық шақ - ұлттық мәдениеттің бастауларына шын жүректен еруге болатын уақыт.

Ежелгі даналық: «Өткенін білмеген адам ештеңе білмейді» деп еске салады. Балалардың санасына ұлттық мәдениеттің алып жүрушілері екенін жеткізіп, ұлттық салт-дәстүрге тәрбиелеу керек.

Себебі, балаларды ұлттық салт-дәстүрде тәрбиелеу балалардың рухани-эстетикалық дамуына оң әсерін тигізеді.

«Бұқаралық мәдениеттің» пайда болуының қазіргі жағдайында ұлттық бірегейлікті сақтау, кейде өз халқына, өз тамырына жататынын сезіну, рухани бай тұлғаны тәрбиелеу мәселесі өте өзекті болып отыр.

Баланың басты тәрбиешісі – бұл отбасы.

Қ.Ж. Қожахметова ұлттық өзіндік сана немесе этникалық бірегейлік белгілі бір этносқа жататынын сезіну ретінде адамда өмірінің алғашқы жылдарында қалыптасады деп есептейді.

Қазақстан Республикасының мектепке дейінгі мекемелері бағытқа алған «Зерек бала», «Біз мектепке барамыз» бағдарламаларын талдау оның мектеп жасына дейінгі балаларды тәрбиелеу мен оқытудың мазмұнын түбегейлі жаңартуға бағдарлануы туралы айтуға мүмкіндік береді, бұл осыған байланысты егеменді Қазақстан Республикасының білім беру жүйесінің қоғамдағы рухани-мәдени және шығармашылық рөлін жаңғырту саясатына бағытталған жаңа білім беру бағдарламасы.

«Зерек бала» бағдарламасы

«Біз мектепке барамыз» бағдарламасы

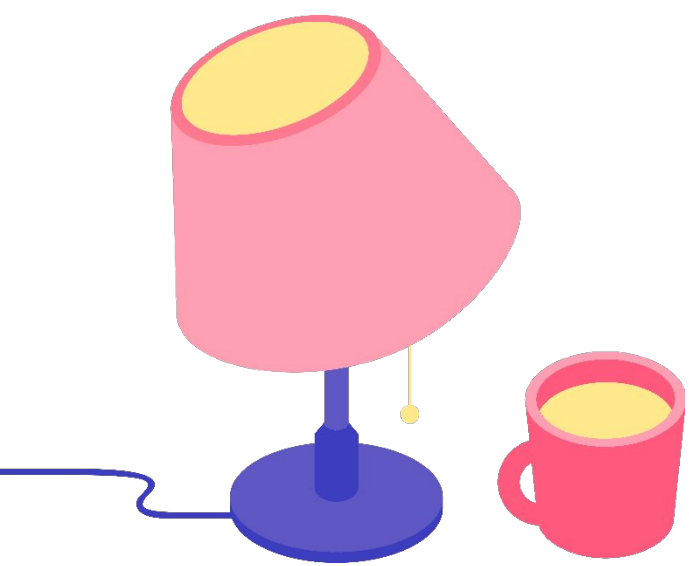

Бағдарламаның негізгі мақсаттарының бірі

Қазақстан Республикасының патриоттық, мәдени және тарихи дәстүрлеріне негізделген мәдени-адамгершілік құндылықтарды тәрбиелеу.

Педагоготың міндеті

жұмыстың жарқын да қызықты түрлері арқылы балаларды ұлттық мәдениетпен, салт-дәстүрлермен таныстыру. Ең алдымен мұғалімнің өзі өз өлкесінің мәдени ерекшеліктерін білуі керек. Тәрбиеші педагогикалық процестің мәнін білуі және бала тұлғасын қалыптастыруда, импровизациялауда этнопедагогика құралдарын пайдалануы керек.

Мектеп жасына дейінгі балаларды көп мәдениетті тәрбиелеудің құралдары ойыншықтар, көркем әдебиет, халық шығармашылығы, ұлттық мерекелер, тұрмыстық заттар болып табылады.

Екінші кіші топ

«Біздің отбасы», «Мен әжеме көмектесемін», «Менің атам» секілді суреттер бойынша әңгімелесі басталады. Балаларды қазақ ұлтының тұрмыс тіршілігін бейнелейтін заттармен таныстырады (сандық, бесік, кесе), сонымен қатар балаларды сыртқы киім үлгілеріменде таныстырады (төбетей, қамзол, шапан, тақия секілді). Сонымен қатар, балаларды көркем сурет әдебиетімен де таныстырады (мысалы, Е.Өтетлеуовтың «Тәй тәй», Ж.Жабаевтың «Бесік жыры) және т.б.

Ортаңғы топ

достық сезімін қалыптастыру жұмыстары әр ұлттың құрдастарымен қарым-қатынас жасау барысында жалғасады. Тәрбиеші дидактикалық ойындарды пайдалана отырып, Қазақстан қалаларының көрікті жерлерін бейнелейтін суреттер бойынша балалармен әңгіме жүргізеді

Ересек топ

Қазақстан халықтарының рәміздерімен, ұлттық мәдениетімен таныстыру процесі кеңейіп, тереңдей түседі. Үлкен топта балаларды Қазақстанның туы, елтаңбасы, әнұраны – рәміздерімен таныстырады. Олар Қазақстан аумағында тұратын түрлі ұлт өкілдеріне достық, құрмет сезімін оятады.

1.2 Қазақ ертегілерінің мектеп жасына дейінгі балаларда ұлттық мәдениетті дамытудағы ролі

Халық ертегілерін біздің атақты балалар жазушылары жоғары бағалаған.

Корней Иванович Чуковский

К.И.Чуковский

Самуил Яковлевич Маршак

(1887-1964)

С.Я.Маршак

Лев Абрамович Кассиль
1905- 1970

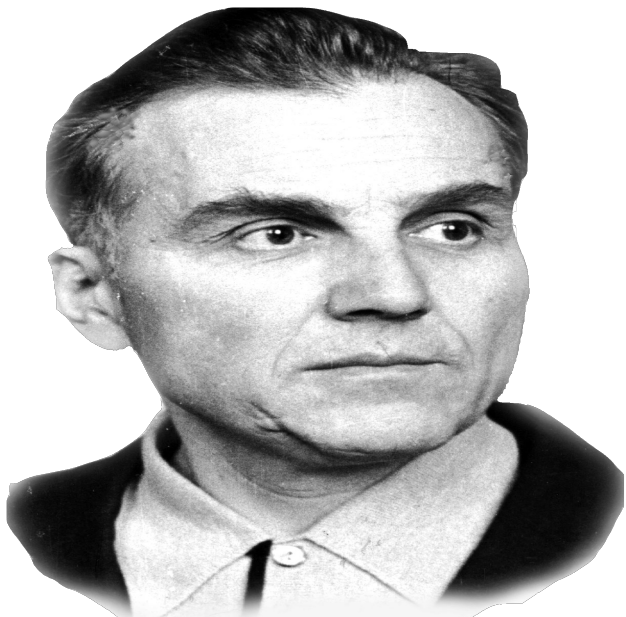

Л.А.Кассиль

• Шыңғыс Айтматов

- «Біздің өркениетті ғылыми-техникалық ғасырымызда ертегіге уақыт жоқ сияқты, бірақ бұл ертегіні үйден қажетсіз нәрсе ретінде лақтырып тастауға болады дегенді білдірмейді. Бұл біздің тарапымыздан қисынсыз, тіпті адамгершілікке жатпайтын болар еді. Өткеннің тәжірибесін елемеу мүмкін емес. Ертегі - бұл адамзаттың тәжірибесі. Біз ертедегі сәулет өнерінің ескерткіштерін қалай қастерлесек, ертегіні де солай қастерлеуіміз керек». Ол өз шығармасында халық ертегісінің («Ақ қайық» әңгімесі) мүмкіндіктерін кеңінен пайдаланады.

• В.А.Сухомлинский

- Ертегідегі сөздер балалардың санасында үнемі өмір сүреді. «Баланың жүрегі ғажайып суреті бар сөздерді тыңдағанда немесе айтқан кезде тоқтап қалады»
- «Мен мектепте тек тыңдамай ғана емес, сонымен бірге ертегі шығармай да оқуды елестете алмаймын».

Ертегілер үлкен тәрбиелік рөл атқарады.

Ержүрек батыр
Илья Муромец

Ер-Төстік

Қамбар батыр

Добрыня Никитич

Алпамыс

Қобыланды-батыр

Қазақ сатиралық ертегілері

«Сараң шығанақ пен Алдар көсе»,
«Ойлыбайдың қара бөрі»

балықты өзеннен оңай
суырып алуды

ашкөздік

өмірдің игілігін оңай
алуға ұмтылуды

«Алпамыстың алғашқы жорығы»,
«Ер-Тарғын»

тапқырлық

достықты көруді

өзара көмек

Халық ертегілерінде халықтың ғасырлар бойғы даналығы, жақсы өмір туралы армандары, әділеттілік, борыш туралы түсініктері бар. Ертегілер өз Отанына, халқына берілген ақылды, қарапайым еңбеккерлерді дәріптейді. Қазақ ертегілерінің сүйікті кейіпкерлерінің бірі – ақылды, қорықпайтын, айлакер, келемеж жігіт – сақалсыз алдамшы **Алдар – Көсе**

шытырман оқиғаларымен ресейлік
Иванушка ақымаққа ұқсайды

ашкөз, қатыгез бай-
байларды алдайды

Сюжеті күрделі, қаһармандардың көптеген шытырман оқиғалары бар «**сиқырлы**» деп аталатын ертегілер халық арасында өте танымал.

Мұндай ертегілердің үлгілерін «Дана Аяз» және «Ер – Төстік» жинағында келтіруге болады. Елді мекендер, өзен-көлдер («Іле мен Қаратал») атауларының шын у тегі туралы аңыз-ертегілер де жиі кездеседі.

Өкінішке орай, қазіргі заманда халықтың салт-дәстүрі, отбасының адамгершілік негіздері артта қалып, түрлі оқу орындары негізінен жас ұрпақты тәрбиелеумен айналысуда.

Көп уақыт өтпесе де аналар мен әжелер кішкентай балаларына ертегі айтып, балаларын осылайша өсірді. Баланы төсекке жатқызып, анасы немесе әжесі әртүрлі сиқырлы ертегілер айта бастады, оның мәні қарапайым дүниелік даналық болды.

бала жақсы мен жаманды айыра білуді үйренді және жақсылық пен әділеттің күшіне сенді, бұл баланың адамгершілік дамуында өте маңызды нәрсе.

Ертегі, оның композициясы, жақсылық пен зұлымдықтың айқын қарама-қайшылығы, фантастикалық және моральдық тұрғыдан айқындалған бейнелер, мәнерлі тіл, оқиғалар динамикасы, ерекше себеп-салдарлық байланыстар мен құбылыстар мектеп жасына дейінгі баланың түсінігіне қолжетімді етеді.

Ертегі құпиялар мен ғажайыптар әлеміне, құпиялар әлеміне перде ашады, бірақ анық сезіледі. Ертегі оқиғасы ескірмейді

ЕРТЕГІ

баланың өміріне ерте жастан еніп, оны мектепке дейінгі балалық шағында бірге жүреді және өмір бойы онымен бірге қалады. Ертегіден оның әдебиет әлемімен, адамдар арасындағы қарым-қатынас әлемімен және тұтастай қоршаған бүкіл әлеммен танысуы басталады.

Ертегі әсіресе балалар үшін қызығушылық туғызады. Бұл баланың адамгершілік жағынан дені сау тұлғасын қалыптастырудың таптырмас құралы.

балаларға қиялға орын қалдыра отырып, олардың кейіпкерлерінің лирикалық және көп қырлы бейнесін ұсынады.

Ертегі – Отанға деген сүйіспеншілікті тәрбиелеудің құнарлы және таптырмас қайнар көзі. Ертегінің патриоттық идеясы – оның мазмұнының тереңдігінде мыңдаған жылдар бойы өмір сүрген халық жасаған ертегі бейнелері еңбекші халықтың күдіретті жасампаздық рухын, олардың көзқарастарын баланың жүрегі мен санасына жеткізеді. өмір, мұраттар, ұмтылыстар туралы. Ертегі туған жерге деген сүйіспеншілікке тәрбиелейді, өйткені ол халықтың жасампаздығы. Ертегі – халық мәдениетінің рухани байлығы, оның қайсысын біле отырып, бала туған халқын жүрегімен таниды.

Қазақ халық ертегілері

Халық ертегісі белгілі бір адамгершілік құндылықтар мен идеалдардың қалыптасуына ықпал етеді. Қыздар үшін - бұл әсем қыз, ал ұлдар үшін - жақсы жігіт. Бала үшін идеал - ол өзінің істері мен әрекеттерін онымен салыстыра отырып, ұмтылатын алыс болашақ. Балалық шақтағы идеал оны тұлға ретінде анықтайды.

Халық ертегілері баланы халық дәстүрінде тәрбиелейді, рухани-адамгершілік халықтық наным-сенімдерге негізделген өмірге көзқарасынан хабардар етеді. Баланың рухани-адамгершілік дүниесін тәрбиелеуде, дамытуда орыс халық ертегілерінің рөлі баға жетпес. Бұл ертегілер маусымдық ауылшаруашылық жұмыстарымен, өмірдегі маусымдық өзгерістермен және жыл сайынғы шіркеу шеңберімен адамдардың өмірін ұйымдастырған белгілі бір ырғаққа сәйкес салынған. Орыс халқы ертегілердің сюжетін ғана емес, сонымен қатар сөз орамдарын да мұқият сақтап, ұрпақтан-ұрпаққа жеткізіп отырады.

Афоризмдерге, қайталауларға, эпитеттерге қанық ертегілердің тілі өте поэтикалық, тыңдаған жанның жан дүниесін шыңдап, биіктете түседі.

Орыс жазушылары

А.С. Пушкин, М.Ю. Лермонтов, В.А. Жуковский ертегілердің түрлендіруші күшіне сенді.

Орыс ойшылдары – И.А. Ильин мен Е.Н. Трубецкой - олар ертегіде орыс халқының жан дүниесінің көрінісін көрді.

Е.Н. Трубецкой

«Ертегіде бай мистикалық аян бар екені сөзсіз; оның дүниеден ғажайыпқа көтерілуі, оның «басқа патшалықты» іздеуі - рухани өмірдің үлкен құндылығы және халықтың санасын пұтқа табынушылықтан діни жолға апаратын баспалдақтағы сөзсіз қадам »

Рухани жұтандау заманымызда дәстүрлі мәдениеттің басқа да құндылықтары сияқты ертегі өзінің биік мақсатын жоғалтып барады. Бұған қазіргі заманғы кітап баспалары мен балалар мультфильмдерін жасаушылар ертегінің бастапқы мағынасын бұрмалап, ертегідегі әрекетті адамгершілік пен тәлім-тәрбиеден таза ойын-сауыққа айналдырып, көп жағынан ықпал етуде.

Халық ертегілері балаларға қиялға орын қалдыра отырып, олардың кейіпкерлерінің поэтикалық және көп қырлы бейнесін ұсынады. Мультфильмдер өз интерпретациясын ұсына отырып, балалардың ертегіні терең және шығармашылық қабылдауынан айыратын белгілі бір бейнелерді жүктейді.

Көркем образдар тілімен, жарқын мысалдар арқылы ертегі балаларды өмірге үйретіп, жақсы мен жаманды көрсетеді, яғни балалар жақсы мен жаманды айыра білуге үйренеді. Халық ертегілерін тәрбие құралына айналдыратын, атап айтқанда, мектеп жасына дейінгі балаларды тәрбиелеудің осы қасиеті.

Кез келген халықтың ауыз халық шығармалығы дәстүрінде ең танымал жанр – ертегі жанры елеулі орын алады.

Әңгіме – әдеби шығарма. Бұл жас ұрпаққа арналған тәрбие құралы. Балалар мен ертегіні бір-бірінен бөліп қарауға болмайды, олар бір-біріне арнап жаратылған.

Мектеп жасына дейінгі балалардың ұлттық мәдениетін дамытуда сонымен қатар:

Мектепке дейінгі жас – әрбір адам өміріндегі ең қиын кезеңдердің бірі.

Бала әлемінің нәзік және осал болғаны сонша, оны кейде ересектер ирониясымен, енжарлықпен, рационализммен бұзады.

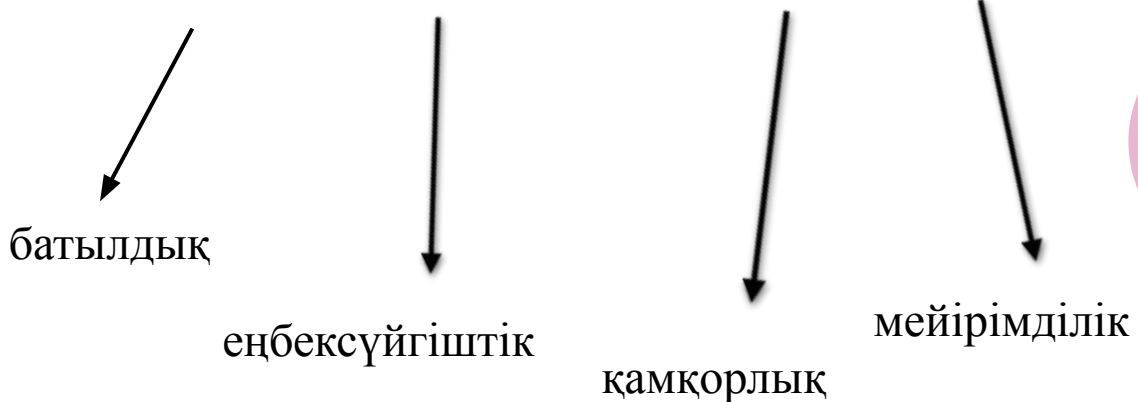
Қазақ халқының наным-сенімінде қарлығаш жайлылықты, үйді білдіреді, қазақта «Қарлығаш үй төбесінің астына ұя салса, бақыт осы үйге қонды» деген белгі бар. Қазақ халқының «Қарлығаштың құйрығы неге айыр» ертегісі бейбітшілік, жанашырлық, мейірімділік, нәзіктік, ашықтық, ақкөңілділік, шапшаңдық, мейірімділік сияқты ең жақсы рухани адами құндылықтарды ашуға бағытталған. Бір емес, бірнеше ұрпақ қазақ ертегілерімен тәрбиеленген.

Қазақ халық ертегілерінің кейіпкерлерімен танысу, ең алдымен, баланың сөздік қорын байытады, қазақ халқының салт-дәстүрімен, әдет-ғұрпымен таныстырады.

Қазақтың көптеген ертегілерінің басты кейіпкері – Алдар Көсе

Алдар Көсенің кейіпкері кездесетін барлық ертегілер; «Алдар Көсе мен сараң бай», «Алдар Көсе мен аңдар», «Ғажайып тон», т.б ертегідегі келемеждік, ақымақтық, жалқаулық, қорқақтық бейнелілігімен, жарқындығымен, терең мағыналылығымен ерекшеленеді.

Өте
мейірімді

дана

көршісіне қол
ұшын беруге
әрқашан
дайын

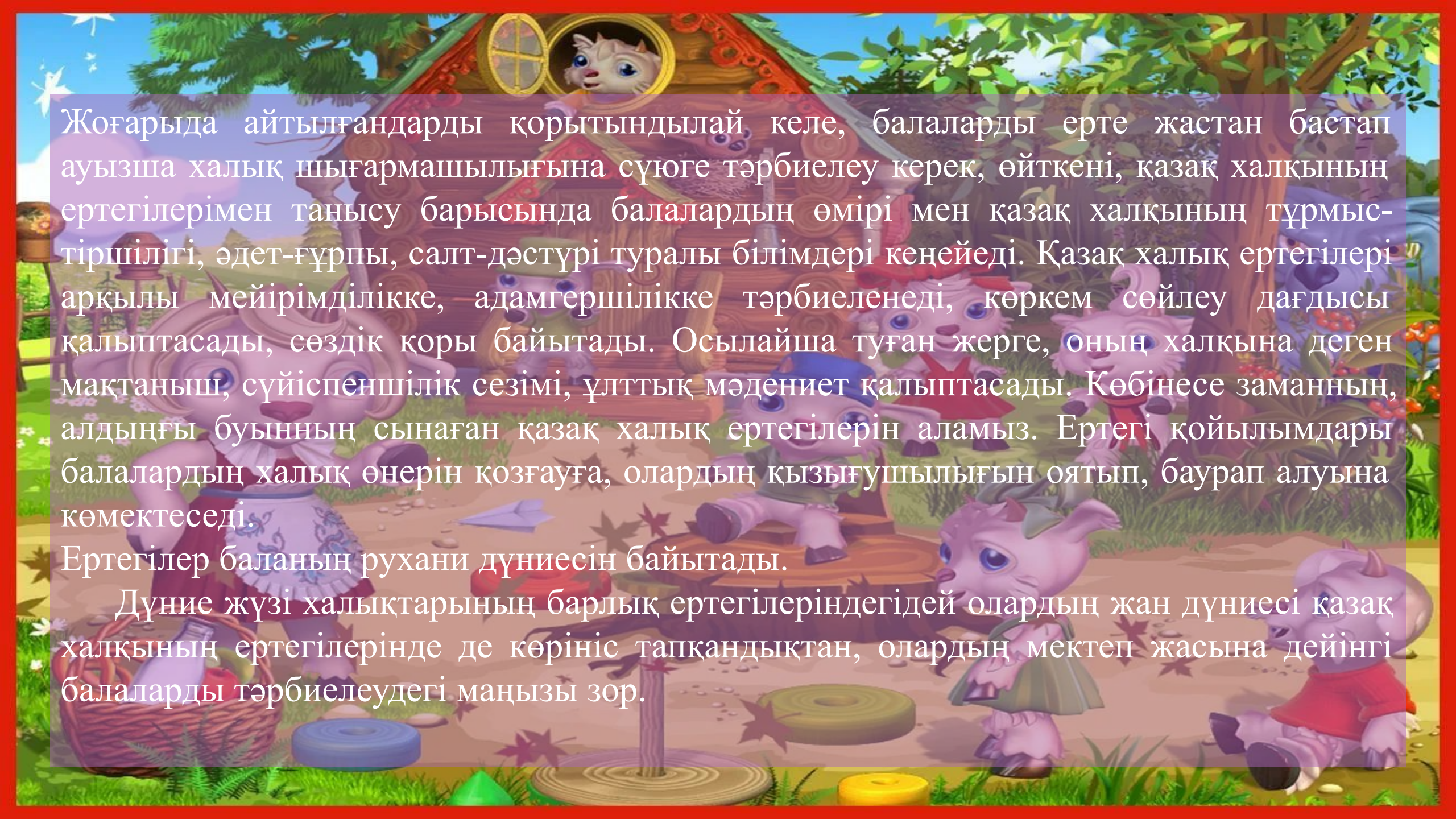
Драмалық ойындар – ертегіні игерту мен таныстырудың актілік түрлерінің бірі.

Драматизация ойыны балаларға әдеби шығарманы сезінуге және түсінуге, оның бейнесін түсінуге және болашақта оны жақсырақ жаңғыртуға көмектеседі. Дидактикалық ойындар, әңгіме және үстел ойындары балаларды ойлауға және өз ойын жеткізуге үйретеді және сол арқылы мәтінді дұрыс қабылдауға және жаңғыртуға көмектеседі.

**Көркем мәтінге
мынадай талаптар
қойылады**

Кейде қайталап айтып бергенде тәрбиеші балаға кеңестер беруі де керек. Бала шығарманың мазмұнын түсініп, оқиғалардың себеп-салдарлық байланыстарын белгіліп, кейіпкерлердің қарым-қатынасын ашып, оларға деген көзқарасын қарастырып, мәтінді дәйекті және егжей-тегжейлі қайталай бастап, қайталау кезінде ол кенеттен тоқтап қалады және үнсіз қалуы мүмкін. Мұндай жағдайларда балаға сұрақ қоймай, ұмытып қалған сөзін айтып жіберу қажет және маңызды.

Жоғарыда айтылғандарды қорытындылай келе, балаларды ерте жастан бастап ауызша халық шығармашылығына сүйеге тәрбиелеу керек, өйткені, қазақ халқының ертегілерімен танысу барысында балалардың өмірі мен қазақ халқының тұрмыс-тіршілігі, әдет-ғұрпы, салт-дәстүрі туралы білімдері кеңейеді. Қазақ халық ертегілері арқылы мейірімділікке, адамгершілікке тәрбиеленеді, көркем сөйлеу дағдысы қалыптасады, сөздік қоры байытады. Осылайша туған жерге, оның халқына деген мақтаныш, сүйіспеншілік сезімі, ұлттық мәдениет қалыптасады. Көбінесе заманның, алдыңғы буынның сынаған қазақ халық ертегілерін аламыз. Ертегі қойылымдары балалардың халық өнерін қозғауға, олардың қызығушылығын оятып, баурап алуына көмектеседі.

Ертегілер баланың рухани дүниесін байытады.

Дүние жүзі халықтарының барлық ертегілеріндегідей олардың жан дүниесі қазақ халқының ертегілерінде де көрініс тапқандықтан, олардың мектеп жасына дейінгі балаларды тәрбиелеудегі маңызы зор.

Балалармен жұмыс жасауда қазақ халық ертегілерін пайдалану бойынша дидактикалық ойындар

«Кітаппен жасырынбақ»

Балаларға жаңа кітапты көрсетіп, көздерін жұмуды сұраңыз. Кітапты бөлменің бір жерінде ұйықтаңыз.

Балалар қуана іздеп барады, тауып алған соң оқу арқылы марапатталады.

«Кейіпкер бізге келеді»

Сыныпта балаларға таныс ертегі кейіпкерлерінің үлгілерін пайдалану.

Алдар Көсе балаларға қонаққа келіп, Қазақстанның қалаларын атауды сұрайды. Немесе балалар Байға сиқырлы деп санаған аппликацияны орындайды.

«Кітап не туралы екенін тап»

Балаларға өздері білмейтін кітаптағы иллюстрацияларға қарап, кітаптың не туралы екенін болжауын сұраңыз.

«Кішкентай суретшілер»

Ертегіні оқып болған соң, балаларды суретші болуға шақырып, есте қалған және ең ұнайтын ертегі кейіпкерлерінің суретін салу.

«Керемет тон ертегісін аяқта»

Балаларға өздері білетін ертегінің басы мен ортасын айтасың, мысалы; «Керемет тон» ертегісін. Балалар ертегінің басқа соңын ойлап табу керек.

мысалы, сіз алдай алмайсыз, бұл жақсы емес, сіз басқалардың заттарын ала алмайсыз.

Әртүрлі жас тобындағы балалармен жұмыс жасауда қазақ халық ертегілерін пайдалану:

1-ші, 2-ші сәбилер тобы үшін:

«Үш аю»
«Қасқыр мен жеті лақ»
«Түлкі, қоян, әтеш»
«Кім күшті»
«Торғай мен түлкі»
«Чудесная шуба»
«Ақ тышқан мен нәресте»
«Мақта қыз бен мысық»
«Түлкі мен ешкі»
«Қу түлкі»
«Екі дос»

Ортаңғы топтар үшін:

«Шұбар тауық»
«Алтын құс»
«Кім күшті»
«Сәулетті үй»
«Алдар Косе и звери»
«Алдар Косе мен аңдар»
«Чудесная шуба»
«Почему у ласточки хвост раздвоенный»
«Мақта қыз бен мысық»
«Қасқыр мен жеті лақ»
«Жақсылық пен жамандық»
«Қаңбақ шал»
«Қарт пен тапқыр»
«Шықбермес, Шығайбай»

Ересек, даярлық топтар үшін:

«Үш жігіт пен Айсулу»
«Үш дос»
«Тапқыр бала»
«Мыстан кемпір және Айдаһар»
«Қаңбақ шал, Желаяқ, Таусоғар»
«Ер-Төстік»
«Сиқырлы кілемше»
«Ұр, тоқпақ»
«Тазша бала»
«Түлкі мен Қораз»
«Қотыр торғай»
«Алдар Косе мен Шықбермес Шығайбай»
«Алтын балық»
«Керқұлан атты Кендебай»
«Күн астындағы Күнікей қыз»

1.3 МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДА ҰЛТТЫҚ ЕРТЕГІЛЕР АРҚЫЛЫ ҰЛТТЫҚ МӘДЕНИЕТТІ ҚАЛЫПТАСТЫРУ ЖОЛДАРЫ

Әрбір халықтың өз ұрпағын тәрбиелеуде ұлттық ерекшеліктері бар. Біздің міндетіміз-халықтың тамаша дәстүрлерін қабылдап, оларды кеңінен қолдану. Осыған байланысты халықтық педагогиканы кеңінен қолдануға мүмкіндік бар. Қазақтардың этнос ретіндегі педагогикалық ойларын насихаттау мен жүзеге асырудың негізгі құралдары-Ана тілі, халық шығармашылығы, рәміздер, өнер, салт-дәстүрлер, әдет-ғұрыптар, ұлттық ойындар мен балалар ойыншықтары, мақал-мәтелдер мен жұмбақтар. Баланы дәстүрлерге, тарихи оқиғаларға, кіші Отанының көрікті жерлеріне тәрбиелеу арқылы біз оған адамдар әлемімен, табиғат әлемімен және өзімен оң қарым-қатынас орнатуға көмектесеміз.

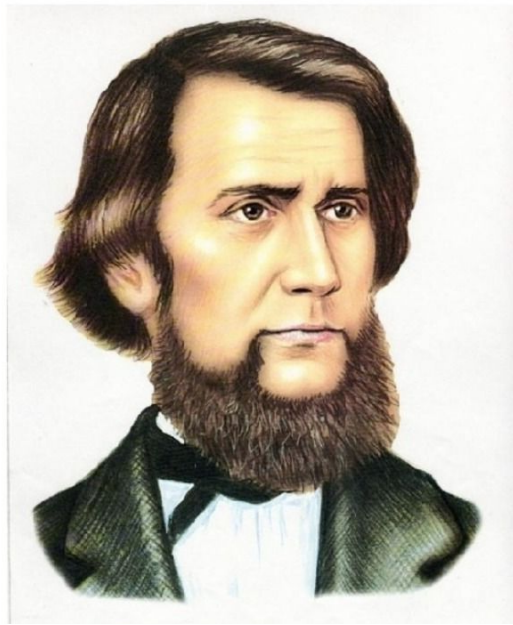
Бейнелеу өнері сабақтарында, қоршаған әлеммен таныстыру барысында, балаларға қазақ халқының өнері, олардың ұлттық киімдерінің ерекшеліктері туралы айта отырып, біз қазақ ою-өрнегінің элементтеріне, оның түс схемасына, композициясына ерекше назар аударамыз. Біз балалардың қазақ ою-өрнегінің элементтері туралы білімдерін сөйлеуді дамыту сабақтарында суреттер мен иллюстрациялардағы әдеби кейіпкерлердің костюмдерін, іс-қимыл болып жатқан жағдайды қарастыра отырып бекітеміз. Апликация және құрастыру сабақтарында киіз үйдің макеттері жасалды. Сурет салу және апликация үшін балалардың қабылдауына жеңіл болатын ою-өрнектер таңдалды: қошқардың ізі, қызғалдақ бүршігі, қошқардың мүйізі, тұмар.

Ғасырлар бойы қазақ халқы көптеген жарқын, мағынасы терең, образдар бойынша таңданыс тудыратын көркем шығармаларды жинақтады. Қазақ ертегілерінде туған өлкеге, оның қарапайым және адал адамдарына деген махаббат туралы айтылады, шексіз далалар, жартасты таулар, тасқынды өзендер, туған өлкенің терең көлдері жырланады. Ертегілердің көптеген кейіпкерлері: Алдар –Көсе-тапқыр, әділ кедейлердің қорғаушысы; атасы-Қаңбақ шал-еңбекқор, адал, батыл, ақкөңіл, тапқыр, олар қазақ халқының мұраттарын жүзеге асырады және біздің балаларымызға өте ұнайды. Осы ертегілерден біздің балалар Қазақстан халықтарының байларға, әділетсіздік пен қатыгездікке қарсы күресі туралы біледі («Алдар Көсе», «Ашкөз бай», «Жиренше мен хан»)

Біздің балабақшада қазақ халқының ежелгі мерекесі — Наурыз, көктемгі күн мен түннің теңелу күні, Ұлттық мереке – Жаңа жыл кеңінен және көңілді атап өтіледі. Бұл күні барлық табиғат жаңарып, адамдар бір-бірінің барлық реніштерін кешіріп, татуласуы керек деп саналады.

Бұл күні әр отбасында және біздің балабақшада да мол дастархан жайылады. Балаларды тамақтандыру үшін жеті бөліктен тұратын «наурыз — көже» дайындаймыз.

К.Д.Ушинский халық ертегілерінде халықтық педагогиканы құрудың алғашқы әрекетін көргені белгілі. Халық ертегілерінің тәрбиелік мәнін асыра бағалау қиын, онда, әдетте, еңбек мадақталады, жалқаулықты айыптайды, адамның асыл адамгершілік қасиеттері айтылады, ақыл мен әділеттілік әрқашан жеңіске жетеді.

А.Ф.Назаревич ертегілердің тарихи тамырларын, даму эволюциясын және идеялық мазмұнын халықтың саналы тәрбие туындысы ретінде сәтті анықтап "Ежелгі уақытта таулы жердің еңбек тәжірибесі негізінде пайда болған, — деп жазады ол, — ертегі өзінің тарихи дамуының ұзақ жолынан өтті, ұқсас әлеуметтік қатынастарды көрсетті, езгіге қарсы күресте еңбек адамдарының қолында өткір қару болды, халықтың ұмтылыстары мен үміттерін білдірді, оның эстетикалық қажеттіліктеріне қызмет етті, көркемдік жағынан байытылды, жетілдірілді, өзіндік ерекшелігімен жарқырады, ұлттық бояулармен халық әдебиетінің алғашқы өскіндерінің пайда болуына ықпал етті".

Ертегілер халықтық педагогиканы құрудың алғашқы әрекеттері ретінде өзіндік сипаттамаларға ие. Ең алдымен, бұл ұлт. Ертегілердің басым көпшілігінде халыққа тән адамгершілік қасиеттер бейнеленген: Отанға деген сүйіспеншілік және оны қорғау, зұлымдықпен күресте шексіз батылдық, еңбекқорлық пен шеберлік, әділеттілік, достық пен шығармашылықтағы адалдық және т.б. ертегілер халықтың мінезін, оның психологиясын, өмірлік ұстанымдарын білдіреді.

Ертегінің тағы бір ерекшелігі — қиял, фантастика элементтерінің болуы. Мысалы, өзбек ертегісіндегі "сиқырлы гүл Гулирайхон" ертегісінде қанша халық фантастикасы мен өнертабысы: жас жігітке гүлге: "Гулирайхон, Гулирайхон, кедейлер мен жетімдердің көмекшісі! Менің анамның дені сау болып, бүкіл бөлмеге менің анама лайықты дастархан жайыңыз", - деген жас жігіттің барлық тілектері бірден гүлдің сиқырлы күшімен орындалады. Гүлдің көмегімен ертегінің кейіпкері мемлекеттің билеушісі болады.

Ертегілер балада құнды сапаны — шығармашылық қиялды дамытады.

К. С. Станиславский:

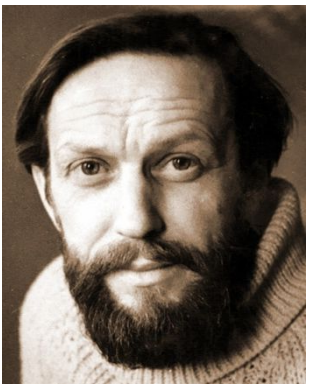
"Халық қиялы ертегіде ұшатын кілем жасаған кезде, адамдар аэропандармен ауада ұшады деп кім ойлаған?.. Қиял, елестету сияқты, суретшіге аса қажетті".

Көбінесе халық ертегілерінде басты кейіпкерлер ретінде жануарлар әрекет етеді — жылқылар, түйелер, ешкілер, қойлар, бүркіттер, бұл қоғамның материалдық өмір сүру жағдайымен байланысты.

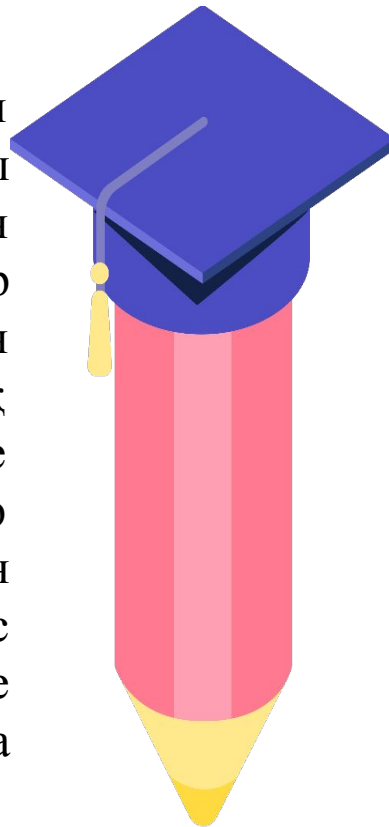

Ертегілердің мағынасы балаларға тәрбиелік әсермен ғана шектелмейді, олар ата-аналардың өздеріне де, олардың адамгершілік келбетіне, өмірлік ұстанымдарына, көзқарастары мен сенімдеріне белгілі бір әсер етеді. **К.Д.Ушинский** былай деп жазды: "Халық ертегісінде ұлы және орындалған бала поэзиясында — халық балаларға өз армандарын айтады және өзі осы армандардың кем дегенде жартысына сенеді".

Қазіргі балалар жазушысы **Р. П. Погодин** үлкен эмоционалды күшімен ертегілердің бала өміріндегі рөлін : таным көзі ретінде, адамдар мен табиғатқа деген сүйіспеншілікті ояту құралы ретінде, балаларды ересектердің алаңдаушылығы мен істерімен таныстыру тәсілі ретінде көрсетеді. "Ұлдардың Арнамыс кодексі" мақаласында ол былай деп жазды: "Бала тұмананмен, белгісіз қараңғылықпен қоршалған. Бұл тұман балаға соншалықты қорқынышты болмауы үшін , көмек ретінде халық данышпаны ғасырлар бойы ертегіні тәрбие ісінде өте маңызды қағидатпен — әділеттіліктің салтанатымен қолданды.

А. С. Макаренко ертегілердің мәдени-тәрбиелік маңызын атап өтіп, әр отбасының кітап сөресінде ертегілер жинағы болса, бұл дұрыс болар еді деп есептеді. Педагог ертегімен жұмыс істеу бойынша бірқатар әдістемелік ұсыныстар береді:" Кішкентай балаларға әңгімелеу үшін көптеген ертегілерді қысқартуға, тілін өзгертуге, ертегіні толық түсінікті етуге болады", ертегілерді олардың идеялық және көркемдік мазмұнын ескере отырып таңдау керек. "Балалар үшін ең жақсы ертегілер, — деп жазады ол, - әрқашан жануарлар туралы ертегілер болып табылады. Орыс ертегілерінің қорында бұл ертегілер өте көп, және олар өте жақсы. Сол сияқты КСРО-ның басқа халықтарында ертегілердің мол қоры бар".

Ертегілердің сөздері үнемі балалардың санасында өмір сүреді.

В.А. Сухомлинский: *"Бала фантастикалық суретті қамтитын сөздерді тыңдағанда немесе айтқан кезде жүрегі мұздап қалады"*, — деп жазды."

Бұл керемет ұстаздың ұсыныстарын мұғалімдер де, ата-аналар да ескеруі керек. Автордың бақылауымен жүргізілген III—VIII сынып оқушыларының сауалнамасы ертегілерді жүйелі түрде тыңдаушылардың (ата-аналар, әжелер мен аталар айтады) мынаны құрайтынын көрсетті:

III сыныпта-67%, IV — 63%, V — 46%,

VI — 30%, VII — 23%, ал VIII-де - тек 18%.

Демек, отбасындағы ертегілер көбінесе бастауыш мектеп жасындағы балаларға айтылады. Жоғары сынып оқушылары ертегілерді оқып қана қоймай, көптеген жағдайларда оларды өздері құрайды. Сонымен, егер III сынып оқушыларының жалпы санынан оқушылардың 33% — ы өз бетінше оқуды және ертегілерді ойлап табуды ұнатса, IV — 36%, V — 54%, VI сыныпта ертегілерді өз бетінше оқитын оқушылар саны 70%, VII — 77%, VIII сыныпта-82% құрайды.

Ертегілерді отбасында тәрбиелеу құралы ретінде пайдалану әдістемесі тұрғысынан **Б.Алмазовтың** "түнгі ертегі" жұмысы белгілі бір педагогикалық қызығушылық тудырады. Мақала авторы түнгі ертегі жай дәстүр емес, бұл ұрпақтардың рухани жақындығының белгісі, әсіресе үлкендердің адамзаттың шексіз тарихында жинақталған моральдық және рухани құндылықтарды қол жетімді түрде кішкентайларға жеткізген кезде. Ертегілер отбасын біріктіру құралы, ересектер мен балалар арасындағы рухани қарым-қатынас нысаны ретінде қарастырылады. "Менің көпжылдық бақылауларым бойынша, — деп жазады Б. Алмазов, - балаларға ертегілер айтылатын отбасыларда ата-аналар: "Сенің мектептегі жағдайың қалай?" деп сұрағанда, олар ешқашан" қалыпты "деген жауап естімейді, бұл жалпыадамзаттық тілге аударылғанда:" Доғарындар! Сізде өз өміріңіз бар, менде өз өмірім бар!" Бір сөзбен айтқанда, балаларға ертегілер айтылатын отбасыларда адамдар жақын жерде тұрушылар ғана емес, бірге тұрушылар.

Элеонора Эвелинг өзінің естеліктерінде К.Маркстің қыздарына ертегілерді қалай айтқаны туралы жазды. "Менің әпкелеріме (мен ол кезде өте кішкентай едім) ол серуендеу кезінде ертегілерді айтып берді, және бұл ертегілер тарауларға емес, мильдерге бөлінді... маған келетін болсақ, Мавр маған айтқан сансыз керемет оқиғалардың бірі (Марксты отбасында осылай аталған. - А.И.), ең керемет, ең ғажайып "Ганс Ракле"ертегісі болды. Ол айдан-айға созылды. Бұл ертегілер сериясы болды, өкінішке орай, бұл поэзияға, тапқырлыққа және әзілге толы ертегілерді ешкім жазған жоқ".

Андре Моруа Ұлы француз жазушысы **Виктор Гюгоның** өмірбаянына арналған кітапқа "Ата болу өнері" деген тақырыпша енгізді. Гюго немерелері **Жанна** мен **Жоржды** шын жүректен жақсы көрді, " ... оларға мынандай ертегілерді айтты:" Зұлым бала мен мейірімді ит", "Ақымақ патша және ақылды бүрге".

Балаларға арналған көптеген тамаша әңгімелерді Орта Азия мен Қазақстан жазушылары халық ертегілеріне сүйене отырып жазды. Қырғыз ақыны **Тоголок Молдо** "Тырна мен түлкі", "Қасқыр мен түлкі", "Бөдене түлкіні қалай алдады" ертегілерінің сюжеттеріне шынайы сипаттағы шығармалар жазды.

А.Тоқымбаевтың "Құрманбек", "Жетім" поэмаларында,

Қ. Баялиновтың "Түлкі мен суыр", "Қарлығаш пен жылан" әңгімелерінде фольклорлық сюжеттер негізінде адами адамгершілік қасиеттер жырланады. Өз жұмысында фольклорлық материалды кеңінен қолданатын басқа авторларды атауға болады.

Ертегіні өмір оқулығы ретінде қарастыра отырып, бірнеше қорытынды жасауға болады. Балалар ертегілерсіз өмір сүре алмайды және өсе алмайды. Ертегілердің педагогикалық мәні-олардың балаларға әсер етуінің эмоционалды күші.

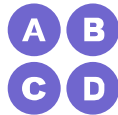
А.С. Пушкин

"Бұл ертегілер қандай керемет!

Әрқайсысы поэма!"

М.Горький

Ертегілер балалардың шығармашылық қиялын дамытады, оларға сюжеттер мен нұсқаларды ойлап табу дағдыларын үйретеді, "... біздің ойымыздың керемет қабілеті фактілерден алға қарай алуы "

В.А. Сухомлинский

Ертегілер балаларға ең асыл адамгершілік қасиеттерді үйретеді, өйткені "Ертегілер — Отанға деген сүйіспеншілікті тәрбиелеудің құнарлы және алмастырылмайтын көзі"

Ш.Айтматов

әркім өз балаларына ертегілер айтып, "бәрін өзі көргендей" айтуы керек.

Ертегілердің педагогикалық ерекшелігі олардың көңіл көтеруінде.

47 әңгімесінің 163 ертегісін жазған Ю. М. Соколов ертегі, "Ең алдымен, кез-келген өнер туындысы сияқты, адам жанының ойын-сауыққа, басқа алаңдаушылықтар мен уайымдардан алыақтатуға, көркем оймен құрылған бейнелер әлемінде болуға деген табиғи қажеттілігін қанағаттандыруға тырысады. Ертегі ойын-сауықтың талабына жауап береді" деп есептейді.

Халықтың педагогикалық мәдениеті көбінесе халықтық ертегілерде жинақталды, олардың жанрлық ерекшеліктері бойынша олар отбасындағы өмірдің алғашқы оқулықтарына айналды. **К.Д.Ушинский** халық ертегілерінде халықтық педагогиканы құрудың алғашқы әрекетін көргені белгілі. Халық ертегілерінің тәрбиелік мәнін асыра бағалау қиын, онда, әдетте, еңбек мадақталады, жалқаулықты айыптайды, адамның асыл адамгершілік қасиеттері айтылады, ақыл мен әділеттілік әрқашан жеңіске жетеді. **А.Ф.Назаревич** ертегілердің тарихи тамырларын, даму эволюциясын және идеялық мазмұнын халықтың саналы тәрбие туындысы ретінде сәтті анықтап "Ежелгі уақытта таулы жердің еңбек тәжірибесі негізінде пайда болған, — деп жазады ол, — ертегі өзінің тарихи дамуының ұзақ жолынан өтті, ұқсас әлеуметтік қатынастарды көрсетті, езгіге қарсы күресте еңбек адамдарының қолында өткір қару болды, халықтың ұмтылыстары мен үміттерін білдірді, оның эстетикалық қажеттіліктеріне қызмет етті, көркемдік жағынан байытылды, жетілдірілді, өзіндік ерекшелігімен жарқырады, ұлттық бояулармен халық әдебиетінің алғашқы өскіндерінің пайда болуына ықпал етті".

2. Мектеп жасына дейінгі балалардың халық ертегілері арқылы ұлттық мәдениетке тәрбиелеу жолдарын эксперименталды зерттеу

2.1 Мектеп жасына дейінгі балалардың ұлттық мәдениетін зерттеу әдістері мен ұйымдастыру барысы

Мақсаты: Мектеп жасына дейінгі балалардың мәдени дәстүрлерге қызығушылығын қалыптастыру және игеру дәрежесін анықтау.

Зерттеу жұмысының міндеттері:

1. Мәдени дәстүрлерді меңгеру деңгейін зерттеуге арналған диагностикасы және диагностикалық құралдар әзірлеу;
2. Авторлық материалдарды апробациядан өткізу (жоспар, сабақ конспектілері, балаларды халық дәстүрінде тәрбиелеуге арналған нұсқаулар);
3. Жүргізген жұмыстар бойынша қорытынды жасау және балаларды ұлттық дәстүрлер мен мәдениет рухында тәрбиелеу процесін жетілдіру бойынша әдістемелік ұсыныстар беру

Зерттеу әдістері:

Зерттеу жұмыстары барысында келесі әдістер қолданылды:

I. Келесі мақсаттарда ата аналарға сауалнама жүргізілді:

- а) барлық отбасы мүшелерінің елдің, қаланың, отбасының тарихи өткеніне, ұлттық мәдениет дәстүрлеріне деген қызығушылығын анықтау;
- б) ата-ананың баланың Отанымыздың өткен дәстүрлеріне деген қызығушылығын дамыту.

Оларға келесі сұрақтар ұсынылды:

1. Отбасында өз Отанының тарихи өткеніне деген қызығушылық бар ма?
2. Балаларға өз отбасы, ата-бабаларының салт-дәстүрлері туралы айтылады ма?
3. Баламен қаланың есте қалатын жерлерінде серуендеу бар ма?
4. Ата-аналар балаларына қазақ халқының тарихи өткені туралы кітаптар оқи ма?
5. Ата-аналар мен олардың балалары қазақ халқының тарихи өткені туралы телебағдарламаларды көре ме?

II. Балаларға сауалнама жүргізудің мақсаты мектеп жасына дейінгі ересек жастағы балалардың туған мәдениетінің дәстүрлері мен оның шындықтары туралы қабылдау деңгейін анықтау болды. Эксперименталды жұмыс барысында балаларды салт-дәстүр деген не, бала оны қалай түсінеді, отбасында және жақын ортада қабылданған дәстүрлерді атай ала ма деген түсініктеріне қатысты бес сұраққа жауап беру жоспарланды

III. Халықтық дәстүрлер саласындағы мінез-құлық көріністерінің ерекшеліктерін анықтау мақсатында балалардың мінез-құлқын бақылау.

Ұлттық салт-дәстүр саласындағы мінез-құлық көріністерінің ерекшеліктерін анықтау үшін күнделікті қарым-қатынас процесінде баланың мінез-құлқының объективті сипатын көрсететін ауыспалы ақпаратты пайдалану көзделді. Алынған ақпарат көлемі балалардың зерттелетін мәселеге деген қызығушылығын қалыптастыру және алынған ақпаратты өз бетінше әрекетте, басқа балалармен ойындарда қолдану туралы қорытынды жасауға мүмкіндік береді деп болжанған.. Зерттеу барысында мектеп жасына дейінгі балалардың ұлттық салт-дәстүрін меңгеру көрсеткіштері мен деңгейлері анықталды.

Оларды сипаттау үшін келесі көрсеткіштер негіз болды:

- туған елі, қаласы, өзінің ұлттық болмысы, салт-дәстүрі, мәдени нысандары туралы түсініктерінің дұрыстығы мен толықтығы; объектілерді әртүрлі критерийлер бойынша топтастырудың тәуелсіздігі (түсініктерді саралау);
- дәстүрлерге, мәдени нысандарға қызығушылықтың болуы; пәнді тандауға қызығушылық пен мотивацияның тұрақтылығы;
- ұлттық тақырыптағы сюжеттің болуы, өз білімдерін ұштастыра білуі, бейнелерді детальді етіп беру

Жоғарыда көрсетілген критерийлер мен көрсеткіштерге сай мектепке дейінгі балалардың ұлттық салт дәстүрлерді игеру деңгейлері анықталды:

Мектеп жасына дейінгі балалардың ұлттық дәстүрлерді меңгеру жағдайын былайша анықтадық – әрбір ерекшелікке ұпай берілді:

3 ұпай – айқын белгісімен, 2 ұпай – тұрақсыз көрінісімен, 1 ұпай – қасиет әлсіз көрінсе, ол болмаған жағдайда 0 ұпай.

Балалардың салт-дәстүрді меңгеруінің үш деңгейі бойынша балалардың жинаған ұпай санының келесі сәйкестігін анықтадық:

- төменгі деңгей – балл мөлшері 0 ден 3 дейін;
- орташа деңгей – балл мөлшері 4 тен 6 дейін;
- жоғары деңгей – балл мөлшері 7 ден 9 дейін.

Диагностикалық карта

Баланың аты жөні	Туған мәдениеттің дәстүрлері туралы идеялар	Мәдени нысандарға қызығушылық таныту	Өз бетінше әрекетте және ойында ұлттық дәстүрлерін пайдалану

Зерттеу жұмыстар Ақтөбе қаласының № 33 «Нұрсәт» балабақшасында жүргізілді. Зерттеу жұмысына 4-5 жастағы 30 бала, 30 ата-ана, 10 тәрбиеші қатысты.

Қойылған міндеттер ғылыми-педагогикалық зерттеудің әртүрлі әдістерінің көмегімен шешілді: жеке әңгімелер, «таңдау» жағдайлары, бақылаулар, сауалнамалар қолданылды.

Эксперименттің қалыптастырушы кезеңінде балалармен кешенді тәрбие және оқу жұмысы келесі міндеттерді шешті: балалардың ұлттық дәстүрлер туралы түсініктерін байыту, қызығушылықты дамыту және ойын әрекетінде ұлттық дәстүрлері туралы идеяларды өз бетінше, шығармашылықпен жүзеге асыруға мүмкіндік берілді.

Мектеп жасына дейінгі балаларды халық дәстүрлерімен таныстырудың педагогикалық технологиясы келесі тәсілдер негізінде құрылды: балаларды әртүрлі іс-әрекеттерге (арнайы ұйымдастырылған қарым-қатынас, оқу-танымдық, бейнелік, музыкалық, ойынның басымдылығын сақтай отырып, оның ішінде сюжеттік, театрландырылған, рөлдік) тәсілдер; фольклор негізінде әр түрлі өнер түрлерін (музыкалық, би, сәндік-қолданбалы өнер) біріктіру; «тәрбиеші-бала-ата-ана» жүйесінде өзара әрекеттесуді пайдалану, себебі отбасы балалардың бастапқы әлеуметтенуінің, тұлғаның қалыптасуына әсер ететін негізгі институттарының бірі болып табылады; туған мәдениет дәстүрлеріне негізделген тәрбие жұмысын жүзеге асыру; ұлттық дәстүрлермен таныстырудың барлық кезеңдерінде балалардың белсенділігін қамтамасыз ету.

Тәрбиешінің балалар мен қарым қатынас орнату формалары:

Балалармен ұйымдастыру жұмыстары (аптасына 1 рет):

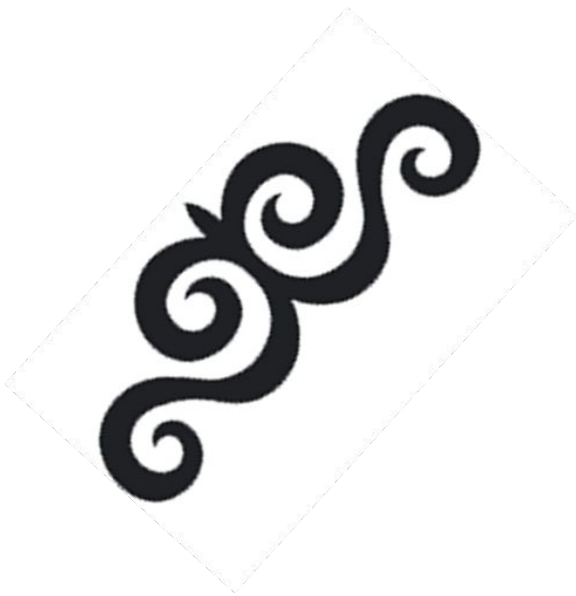
- заттық дүниемен таныстыру;
- халық ауыз әдебиеті;
- сәндік-қолданбалы өнер, халық музыкасы;
- ұлттық ойындар мен би;
- қазақ халқы мен Ақтөбе қаласының тарихы мен таныстыру;

2. Тәрбиешінің балалармен бірлескен іс -әрекеті;

3. Балалардың өз бетінше іс -әрекеті;

Балалармен жұмыста жүзеге асырылатын басым бағыттар:

- ұлттық өмір атмосферасын құру;
- фольклорды кең қолдану;
- ұлттық салт дәстүрмен танысу;
- ұлттық өнермен танысу;
- ұлттық ойындармен таныстыру
- қазақ халқы мен Ақтөбе қаласының тарихы мен таныстыру.

Балабақша жұмысының басым бағыттарының бірі – балаларды қазақ халқы мен Ақтөбе қаласының тарихы мен таныстыру.

Жоғары топ балаларына Қазақстанның, соның ішінде Ақтөбе өңірінің көрнекі жерлерінің пайда болуы туралы алғашқы мәліметтер беріледі.

Саяхат ойындары, рөлдік ойындар балалардың тарих пен мәдениетке деген қызығушылығын дамытады, туған еліне, қаласына сүйіспеншілікке тәрбиелейді.

Педагогикалық эксперименттің қалыптастырушы кезеңінде біз мектеп жасына дейінгі балаларды өздерінің төл мәдениетімен тиімді таныстыру, оның топ өміріне табиғи түрде енуі және балалардың қызығушылықтарымен, тілектерімен, мотивтерімен байланыстырдық.

Бұл олардың төл мәдениетінің дәстүрлерімен таныстыру үшін сабақтың арнайы құрылысын талап етті.

Эксперименттің логикалық түрде құрылуының негізі ретінде Н.А. Короткова, Н.Я. Михайленконың жоғары мектеп жасына дейінгі балалар топтарында оқу процесін ұйымдастыруға арналған бағыты алынды.

Біз балалармен жұмысымызды тәрбиешілер мен балалар арасындағы субъект-субъектілік өзара әрекеттестік және еркін өз бетінше әрекет ету блоктары шеңберінде құрдық. Әдістеменің ерекшелігі балалардың жоспарланған мазмұнды игеруі әртүрлі тақырыптар арқылы жүзеге асырылды («Мен және менің отбасым», «Ұлттық мейрамдар», «Ұлттық ойындар» және т.б.)

Бала өзінің даму процесінде оның алдында дидактикалық модельді құру үшін қолданылатын төрт түрлі аспектілердің бірлігінде пайда болатын қоршаған әлемді белсенді түрде игереді, оның ішінде:

табиғат әлемі (табиғи тіршілік иелері мен құбылыстары);

объективті дүние (адамның қолымен және еңбегімен жасалған заттар әлемі);

басқа адамдар әлемі (қоғамдық қатынастар әлемі);

менің «Мен» әлемім (адамның ішкі әлемі).

Берілген әдістемелік жұмыста тәрбиешінің балалармен бірге іс әрекеті үш этапқа бөлінеді:

- алдын ала жұмыстар жүргізу;
- ортақ іс әрекет сценарийі
- нәтижелік ортақ іс әрекет.

Сонымен қатар алдын ала жұмыстың компоненті ретінде бейнелеу іс әрекетін алуға болады. Мұнда балаларға көрген, естіген ақпаратты сурет салу арқылы бейнелеуге мүмкіндік беріледі. Бала өз шығармашылық ойын аша алады.

Алдын ала жұмыс жасау этапынан кейін алдын ала жасалған сценарий бойынша бірлескен іс-әрекет жүргізіледі. Тәрбиеші бұл жерде сабақ кезіндегідей нақты талап қоймайды. Бірлескен іс-әрекет сценарийінің ұйымдастырылуы мен жоспарлануына уақыт бойынша шектеу қойылмайды. Тәрбиеші баланың импровизациясына, қарсы әрекетіне дайын болуы керек. Мұндай сценарийді жүзеге асыру барысында бала өзінің бастамасын үнемі ескеретін ересек адам басқаратын кіші серіктес ретінде сезінуі керек.

Сценарий арқылы бала кейіпкерлердің өмірін, іс әрекетін «өзіне» қабылдап, алдын ала жұмыс кезеңінде алған білімдерін жүйелеп, мазмұны жағынан біршама көлемді эпостарды ойын түрінде қайталауды үйренеді, көне қазақ сөздері мен нақыл сөздерін, балалық шақтарды, мақал-мәтелдерді ауызекі сөйлеу тілінде бекітеді.

Жұмыстың кезекті этапын қорытындылау үшін балалар үш дастанмен танысқаннан кейін қорытынды бірлескен іс-әрекет орындалады. Қорытынды бірлескен іс-әрекеттің нәтижелері бойынша тәрбиеші өз қызметінің күшті және әлсіз жақтарын анықтай алады, балалармен қолданылатын әдістер мен әдістерді түзете алады.

2.2. МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫ ҰЛТТЫҚ МӘЛЕНИЕТКЕ ТӘРБИЕЛЕУІН ЗЕРТТЕУ НӘТИЖЕЛЕРІ

Эксперименттік мәліметтерді талдау нәтижесінде

Эксперименттік мәліметтерді талдау нәтижесінде сыналушылардың 40%-ы

- салт-дәстүрдің бөлек, елеусіз белгілерін атаған,
- таңдау мотивацияланбағаны анықталды;
- ертегілерді, ойындарды атау қиынға соқты;
- білім бір-екі ертегімен шектелді;
- ұлттық мерекелер туралы түсініктер сараланған жоқ.

Эксперименттік мәліметтерді талдау негізінде

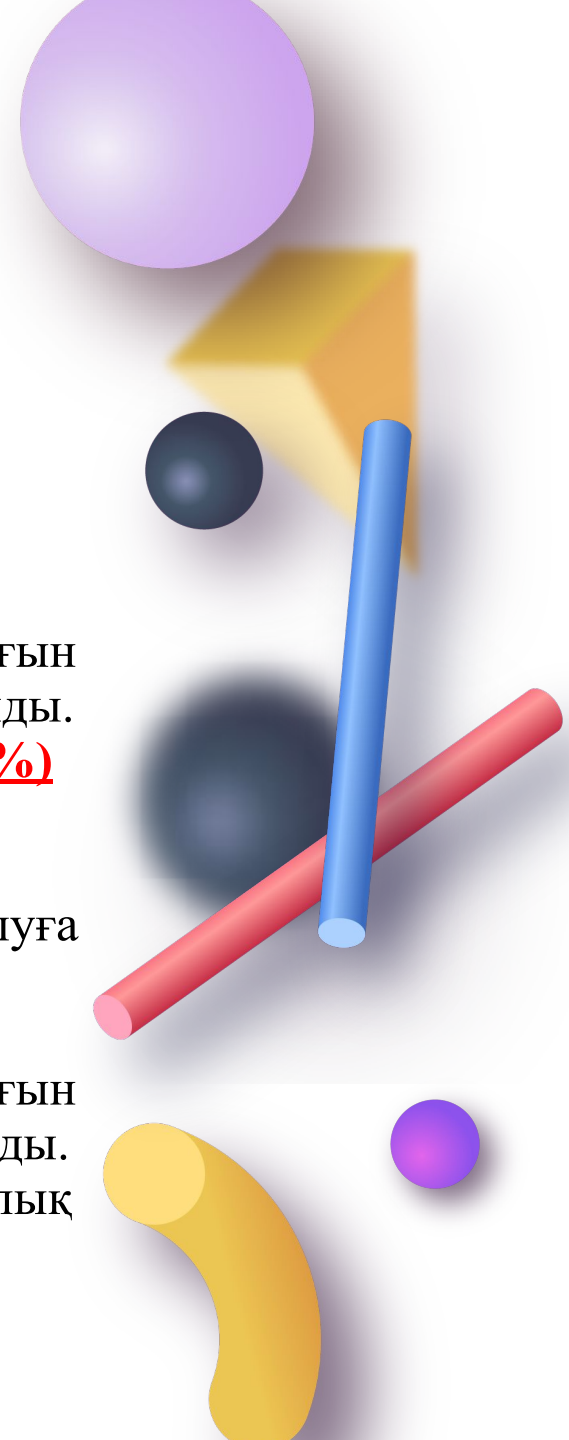
- балалардың көпшілігінің ұлттық мәдениетке деген қызығушылығын қалыптастырудың **орташа (55%)** және **төмен (33%)** деңгейінде екені анықталды. Алынған деректер өздерінің туған мәдениетінің объектілеріне **(28%)** қызығушылық танытатын балалардың сыртқы түрін көрсетеді.

Әңгімелесу нәтижесінде

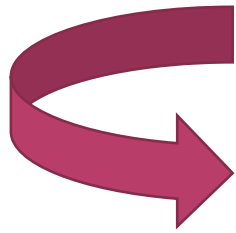
- балалардың салт-дәстүрі мен ұлттық мәдениеті туралы түсініктерін ашуға көмектесті.

Эксперименттік мәліметтерді талдау негізінде

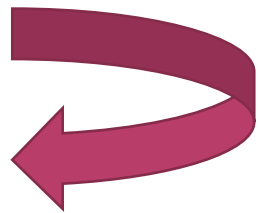
- балалардың көпшілігінің ұлттық мәдениетке деген қызығушылығын қалыптастырудың **орташа (55%)** және **төмен (33%)** деңгейінде екені анықталды. Алынған деректер өздерінің туған мәдениетінің объектілеріне **(28%)** қызығушылық танытатын балалардың сыртқы түрін көрсетеді.

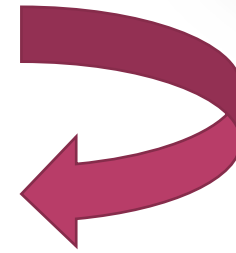
Ұлттық Мәдениет

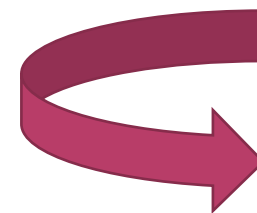
Ұлттық ертегілерін, ұлттық мерекелерді, ойындарды түсіну балалардың **57%** көрінген. Бұл топтағы балаларда әрбір ұғым нақты мазмұнмен толтырылады, таңдау мотивациясы жүзеге асады.

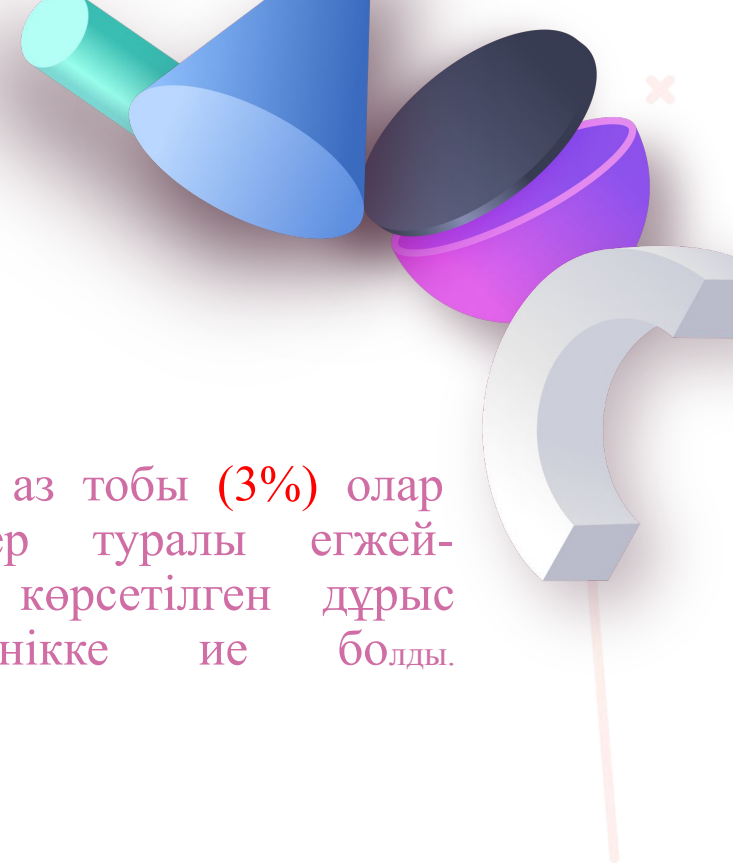
Балалардың қызығушылықтары жоғары, ұлттық мәдениет объектілеріне интуитивті тарту, олардың сұлулығы мен өзіндік ерекшелігін сезіне білу қабілеті бар балалардың болуы ұлттық дәстүрлерді меңгерудегі балалардың мүмкіндіктерін көрсетеді

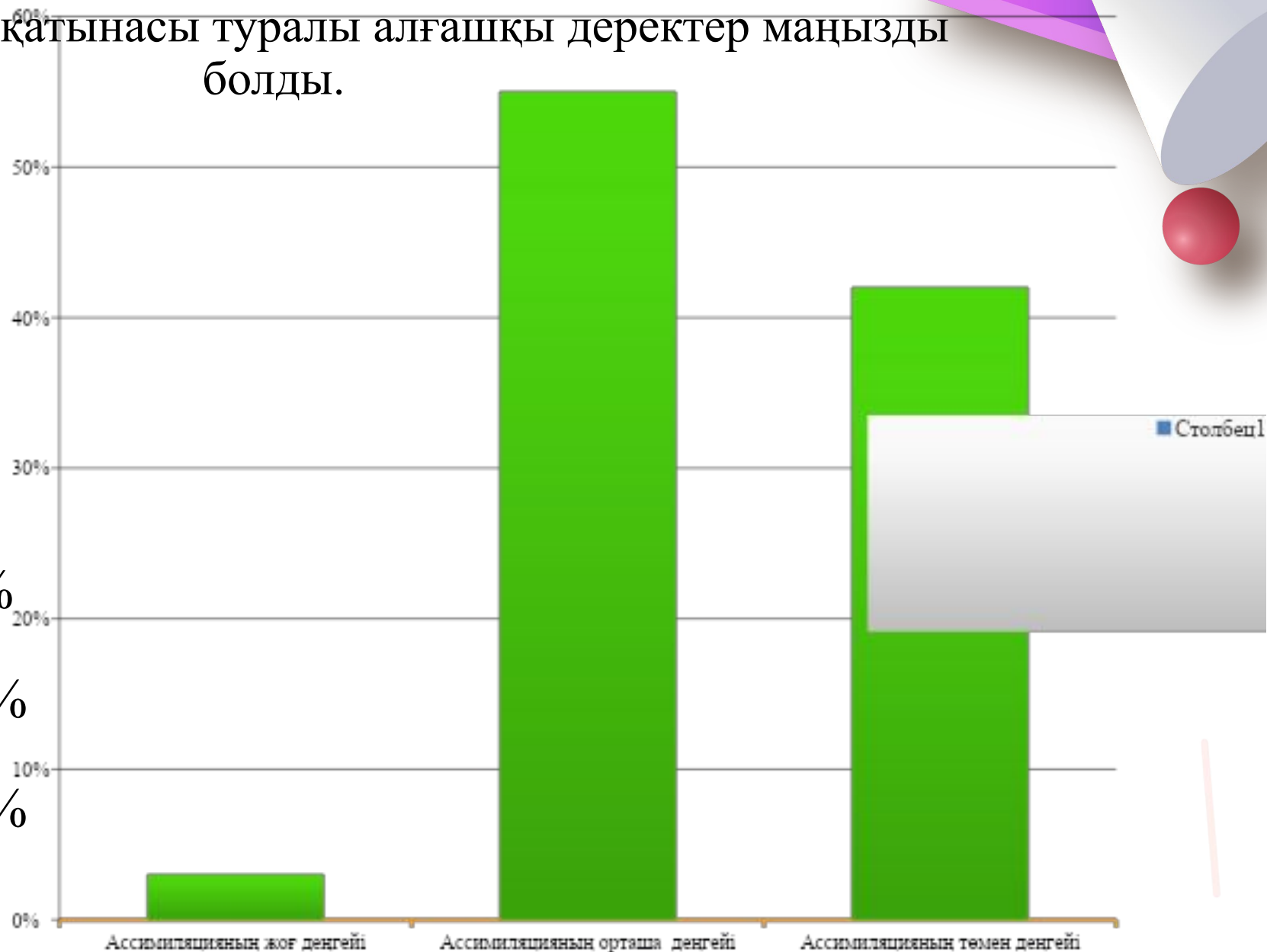
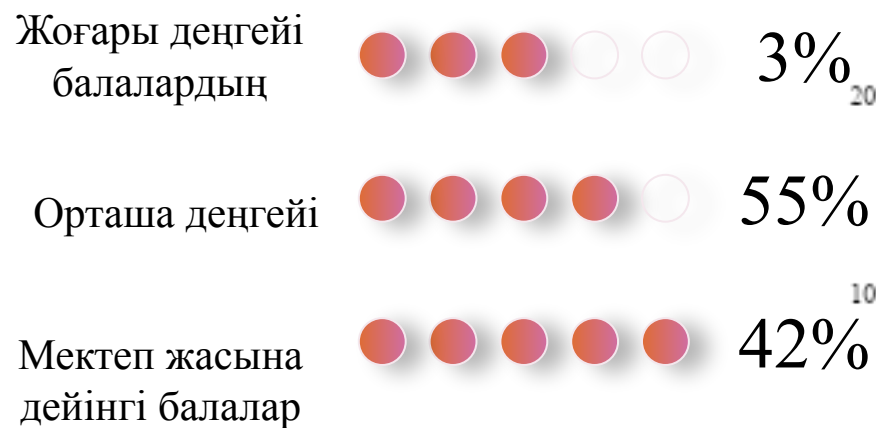
Субъектілердің ең аз тобы (**3%**) олар мәдени объектілер туралы егжей-тегжейлі пікірде көрсетілген дұрыс жалпылама түсінікке ие болды.

Ұлттық мәдениет объектілеріне қызығушылықтың қалыптасу деңгейлерін анықтау үшін таңдау мен ынтаның тұрақтылығын ескеретін көрсеткіштер пайдаланылды.

Анықтау эксперименті кезеңінде ата-аналар мен тәрбиешілердің зерттеу мәселесіне қатынасы туралы алғашқы деректер маңызды болды.

Анықтау эксперименті кезеңіндегі ата-аналар мен тәрбиешілердің зерттеу мәселесіне қатынасы

70%

Ата-Аналар

Жүргізілген сауалнама олардың көпшілігінде салт-дәстүрге деген оң көзқарасы, көбірек білуге деген ұмтылысы, балаларды халықтың салт-дәстүрімен таныстыруда мүмкіндігінше балабақшаға көмектесетіндігі анықталды.

Сонымен қатар, ата-аналардың жауаптары отбасылардың ұлттық салт-дәстүрінен хабардар еместігін, ұлттық отбасылық мерекелік дәстүрлердің жоқтығын көрсетті. Мұның бәрі өз ұлтының мәдениетіне ұрпақтар сабақтастығының белгілі бір дәрежеде төмен екенін көрсетеді.

Мойындауымыз керек, балаларды ұлттық салт-дәстүрімен таныстыру мәселелері балабақшалардың кең тәжірибесінде жеткілікті түрде көрсетілмеген: жұмыстың сәйкес мазмұны кедей, біркелкі, жұмыста жүйе жоқ, балаларды ұлттық дәстүрлерімен табысты таныстыру үшін жеткілікті этнографиялық құралдар көп пайдаланылмайды. Бақылау бөлімі балалардың ұлттық салт-дәстүрін меңгеру деңгейін анықтап, мектеп жасына дейінгі балалардың ата-баба дәстүрі туралы түсініктерінде және оларды өз бетінше іс-әрекетте пайдалана білуінде оң өзгерістерді еңізуге мүмкіндік берді.

50%

Тәрбиешілер

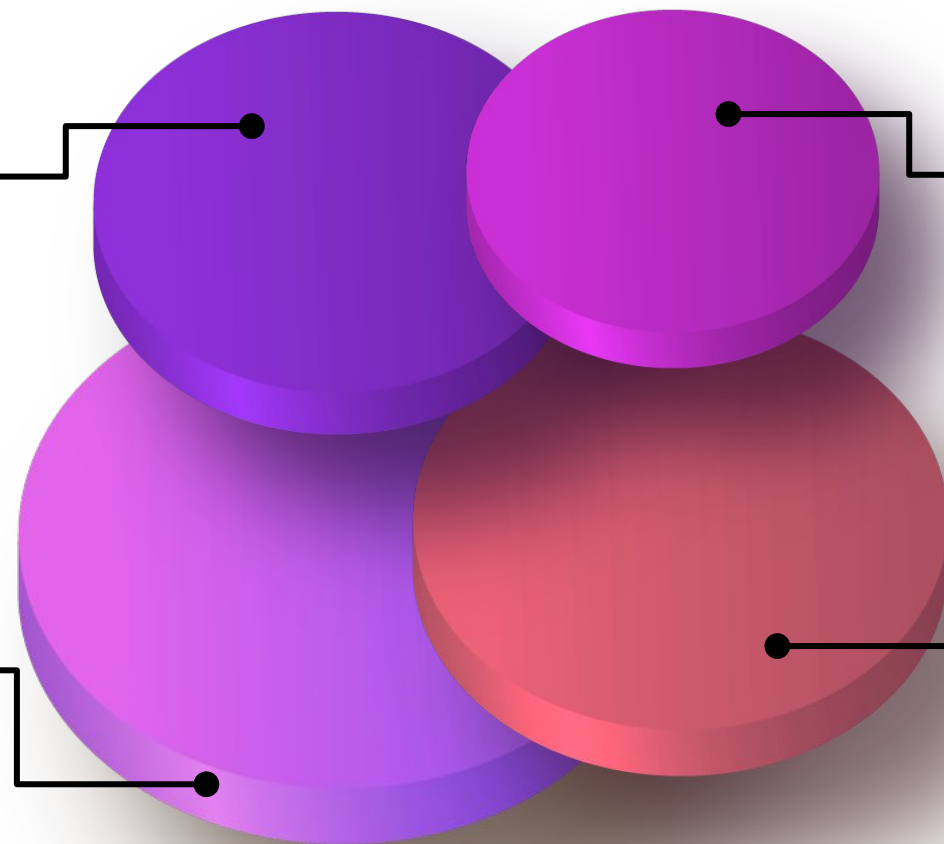
Тәрбиешілер арасында жүргізілген сауалнама мынадай қорытындыға келуге мүмкіндік берді: 60%-дан астамы өз ұлтының салт-дәстүрлері туралы, оларды тәрбие құралы ретінде пайдалану қажеттігі туралы жеткілікті дұрыс түсініктерге ие.

Бірақ бұл идеялар олардың педагогикалық іс-әрекетінің мазмұнына айтарлықтай әсер ете алмайды. Тәрбие және тәрбие жұмысының күнтізбелік жоспарларын, ондағы төл мәдениет элементтерін бейнелеу тұрғысынан балабақшаның пәндік-ойын ортасын талдау, сондай-ақ практиктердің жұмысын тікелей бақылау, олардың жеткіліксіз назарын көрсетеді.

Эксперименттік бақылау тобына арналған эксперименттерді анықтау және қалыптастыру нәтижелері

Ұсынылған эксперименталды деректер жұмыстың соңында эксперименттік топта жоғары және орта деңгейдегі балалар саны

Сәйкесінше 8 (14%) және 7 субъектіге (11%) өскенін көрсетеді, төменгі деңгейде субъектілері 15 (25%) азайды.

Эксперименттерді анықтау және қалыптастыру кезеңдеріндегі эксперименттік және бақылау топтарындағы нәтижелерді салыстыру жоғарыда аталған кезеңдердегі осы топтардың нәтижелерінің арасындағы сәйкессіздікті көрсетеді

Экспериментті анықтау кезеңінде сәйкессіздік шамалы: жоғары деңгей 3%, орташа деңгейі 8%-ға, төменгі деңгей 10%-ға.

Бақылау эксперименті кезеңінде нәтижелердегі сәйкессіздік өсті: жоғары – 14%-ға, орташа – 13%-ға, төмен – 26%-ға .

Мектеп жасына дейінгі балалардың ұлттық салт-дәстүрін бойына сіңіруінің нәтижесі, %

Ұлттық салт-дәстүрге қатыстыру критерийлері	Ұлттық дәстүрлерді сіңіру деңгейлері	Экспериментті анықтау		Бақылау эксперименті	
		Бақылау тобы	Эксперим топ	Бақылау тобы	Эксперим топ
Ұлттық мәдениет туралы ой	Жоғары орташа төмен	2 51 47	3 57 40	3 53 44	17 63 20
Халық ертегілерін оқу	Жоғары орташа төмен	8 50 42	12 55 33	10 47 43	15 68 17
Өз бетінше әрекетте бейнелерді қолдана білу	Жоғары орташа төмен	0 43 57	2 55 43	4 52 44	18 66 16
Ұлттық салт-дәстүрлерді бойына сіңіру	Жоғары орташа төмен	0 47 53	3 55 42	3 53 44	17 66 17

Мақал-мәтелдер

Ертегілер

Demonstrate

UNIVERSITY STUDENT

2.3 ЗЕРТТЕУ НӘТИЖЕЛЕРІ БОЙЫНША ҚОРЫТЫНДЫЛАР МЕН ҰСЫНЫСТАР

Ертегілерді, мақал-мәтелдерді, халықтық сәндік-қолданбалы өнер туындыларын баланың өз халқының мәдениетін білуге деген құштарлығын арттыру құралы ретінде кеңінен пайдалану керек. Мектеп жасына дейінгі баланың басқа халықтардың мәдениетіне құрметпен қарауын тәрбиелеу маңызды міндет болып табылады.

Мәдени және
этникалық
әртүрлілік

Халық ауыз
шығармашылығы

Сәндік-
қолданбалы өнер
туындылары

Балалардың әр түрлі ұлт өкілдері, олардың қызметі, мәдениеті туралы білімдерін жүйелеу мақсатында тәрбиешілер мүмкіндігінше келесілерді пайдалану қажет:

01

- қаланың мәдени кеңістігі;
- заттық пәнді дамытушы орта

02

- мәдени және этникалық әртүрліліктің шығу тегі туралы түсініктерін кеңейту;
- сәндік-қолданбалы өнер туындыларымен, кескіндеме, музыкамен және тұрмыстық заттармен таныстыру

03

- ауызша халық шығармашылығымен таныстыру, дүние жүзінің әр түрлі халықтарының көркем шығармаларын оқу;
- ересектер мен балалар бірлескен шығармашылық іс әрекетер ұйымдас-тыру

04

- ұлттық ойындар, ұлттық ойыншықтар мен қуыршақтар;
- басқа ел балаларымен хат алмасу

Зерттеу нәтижелері

Зерттеу нәтижелері бойынша мектепке дейінгі білім беру мекемесінің ұзақ мерзімді жұмыс жоспарына сүйене отырып, біз қазақ ұлттық мәдениеті арқылы үлкен мектеп жасына дейінгі балаларды тәрбиелеу мен дамытудың бағдарламалық жоспарын құрастырдық.

Бұл жоспардың ерекшелігі балалардың ұлттық дәстүрлер туралы хабардарлығын арттыру, олардың төл мәдениеті туралы түсініктерін қалыптастыру және балалар іс-әрекетінің әртүрлі түрлерінде алынған ақпаратты бекіту үшін оны мектепке дейінгі білім беру мамандарының перспективалық және күнтізбелік жоспарларымен біріктіру мүмкіндігінде.

Педагогтың балалармен қарым қатынасының мазмұны

Педагогтың балалармен қарым қатынасының түрі	Заттық әлеммен таныстыру	Сәндік және қолданбалы өнер	Халық ауыз шығармашылығы	Музыкалық фольклор
Балалармен жұмыс жасауды ұйымдастыру	«Өз үйім –өлең төсегім». Мақсаты: Балаларды қазақ халқының баспанасы-мен таныстыру (киіз үй); киіз үйдің құрылысы туралы түсінік беру; ағаш ұстасының кәсібі туралы; ағаш ұстасының құралдары туралы түсіндіру.	Қаңтар «Қазақтың киіз үйі» тақырыбында сурет салу Мақсаты: киіз үйдің суретін салу барысында балаларда шығармашылық қабілетті дамыту, оның өзінің түпнұскасын түсіндіру, киіз үй декорациясының элементтерін түсіндіру.	Еңбек туралы мәтелдер «Еңбек етсең ерінбей, тояды қарның тіленбей». «Еңбегі көптің өнбегі көп», «Әрекетке берекет», «Еңбектің наны тәтті, жалқаудың жаны тәтті» және т.б	Қыс мезгілін шығарып салып, көктемді қарсы алудағы іс-шара өткізу
Бірлескен әрекет	Киіз үй макетін құрастыру		Қозғалыс ойындарын ұйымдастыру	
Өз бетінше іс әрекет	Үй салу және ұстаға көмектесу	Киіз үйдің ішін әшекейле		

Ақпан

Балалармен жұмыс жасауды ұйымдастыру

Мақсаты: Балаларды үй заттарымен таныстыру (үстел, орындық, бесік, сандық, т.б.); олардың мағынасын түсіндіру.

Сызба: «Үйдегі қабырғалар мен есіктерді безендіру».
Мақсаты:
Балаларды халық қолөнерімен таныстыру.

Тұрмыстық заттарға байланысты жұмбақтар тапқызу.

Мерекенің орны: «Кузьминки».
Ән айту: «Міне, анау тарақ, мынау жалқаулық».

Топтық жұмыс.

Саятшылықтың орналасуына арналған жиһазды жобалау.

Қазақ халық ертегісі «Шығыршықпен шантерель» әңгімесі.

Жылжымалы халық ойыны: «Тауда көкнәр».

Дербес әрекет.

Жағдайды саятшылықтың макетіндегі атрибуттармен ойнату.

Әшекейлері бар саятшылықтардың иллюстрацияларын тексеру

Қазақ халық ертегісі бойынша үстел театрын жасау «Шығыршықпен шантерель».

Гармоникаға арналған би күйлерін, күлкілі әндерді жазуды тыңдау.

Наурыз

**Сабақтарды
балалармен
ұйымдастыр
у**

«Егер ұн мен елеуіш
болса, мен дәмді тағам
жасай- мын».

Мақсаты:
өртүрлі дәнді
дақылдардың бірнеше
түрін қарастыру;
балаларды олардан
жасалған Қазақ
асханасының
тағамдарымен
таныстыру.

Балшықтан модельдеу:
«Ұр, тоқпақ».

Мақсаты:
Балаларды «Ұр, тоқпақ»
халық ертегісінің
ойыншығын мүсіндеу
әдісімен таныстыру.

Дәнді дақылдар
туралы жұмбақтар
тапқызу.

«Қазақтың
ұлттық жаңа
жылы»
демалысы
Ән айту: Наурыз
мейрам.

**Топтық
жұмыс.**

Балалармен наурыз көже
пісіріңіз; дайын тағамды
көріңіз.

Сурет: «Ұр, тоқпақ»
ертегісі арқылы
балаларды
персонаждармен
таныстыру

Балабақша
тақпақтарын жаттау:
«Құймақ – құймақ».

«Трифон ағай
сияқты»
мобильді ойыны.

**Дербес
әрекет.**

"Ботқаны пісір".

Сәуір

Сабақтарды балалармен ұйымдастыру.

«Қыз төре болса, қызға жібек мақтайды».

Мақсаты: Балаларды әйелдер мен ерлердің ұлттық киімдерімен (жейде, кәжекей, белдемше, тақия, сәукеле, белдік, т.б.) таныстыру.

Сурет: «Қызға сарафан безендіру».

Мақсаты: «Балаларды көйлек қандай өрнектермен безендірілгенімен таныстыру; сәндік кескіндеме әдістерін үйрету.

Колобок/Бауырсақ ертегісін айту.

Көктемгі дөңгелек билер «Кең көше», «Арыстың жағасында».

Топтық жұмыс.

«Қыздың қанжығасын жинап алайық».

Еңбек туралы мақал-мәтелдер.

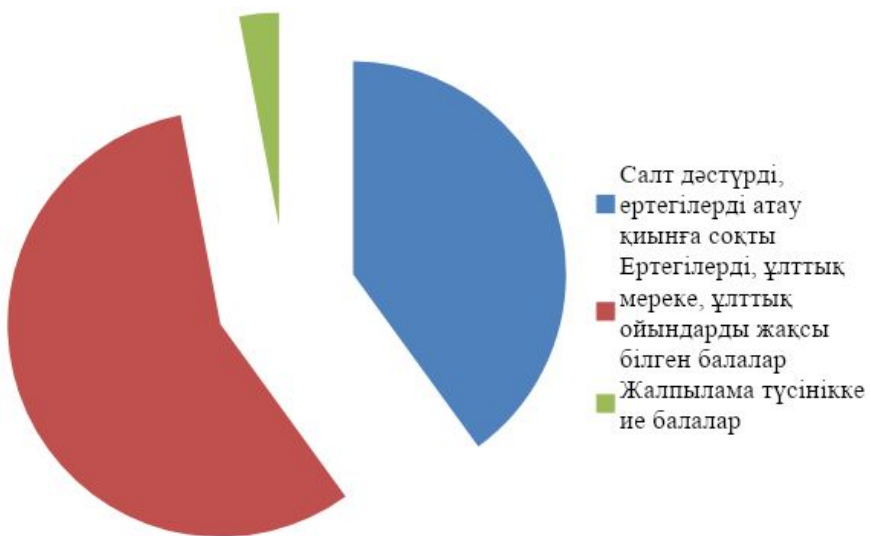
«Ормандағы аю», «Мен бөшкеде отырмын» мобильді ойыны.
(Маша және аю ертегісі)

Дербес әрекет.

Қазақ халық киімдерімен иллюстрацияларды сараптау.

D \ және "үлгіні көйлектің етегіне орналастырыңыз."

Балаларды ұлттық салт-дәстүрмен таныстырудың тиімділігі

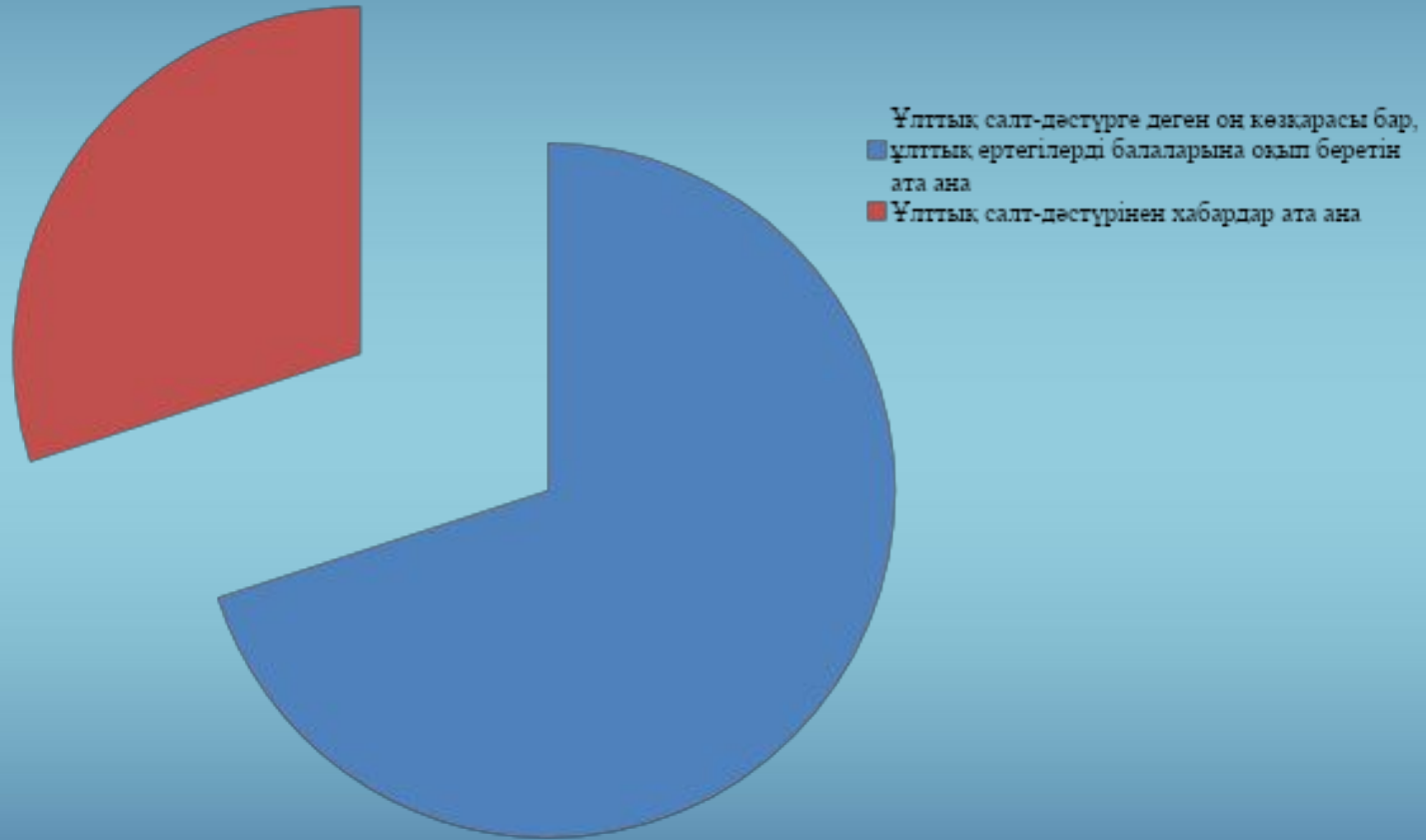
Тәжірибелік-эксперименталды жұмыс барысында балаларды ұлттық салт-дәстүрмен таныстырудың тиімділігінің теориялық тұрғыдан әзірленген шарттары тексерілді. Эксперименттің негізгі логикасы балалармен идеяларды қалыптастыру, туған мәдениет саласына деген қызығушылықты бекіту және балалардың алған ақпаратты еркін әрекетте және ойында пайдалануға ынталандыру арқылы жұмыс істеу формуласына сәйкес болды.

Әңгімелесудің нәтижесі балалардың салт-дәстүрі мен ұлттық мәдениеті туралы түсініктерін ашуға көмектесті. Эксперименталды мәліметтерді талдау нәтижесінде сыналушылардың 40%-ы салт-дәстүрдің бөлек, елеусіз белгілерін атаған, таңдау мотивациясы болмағаны анықталды; ертегілерді, ойындарды атау қиынға соқты; білімдері бір-екі ертегімен шектелді; ұлттық мерекелер туралы түсініктер сараланған жоқ.

Бұл ретте халық ертегілерін, ұлттық мерекелерді, ойындарды түсіну балалардың 57 пайызынан табылған. Бұл топтағы балаларда әрбір ұғым нақты мазмұнмен толтырылады, таңдау мотивациясы жүзеге асады. Субъектілердің ең аз тобы (3%) олар туралы егжей-тегжейлі пікірде көрсетілген мәдени объектілер туралы дұрыс жалпылама түсінікке ие балалар болды. Мектеп жасына дейінгі балалардың өздерінің туған мәдениетінің дәстүрлері туралы идеяларын өз бетінше іс-әрекеттерінде, ойын әрекеттерінде қолдану дағдыларын зерделеу мақсатында. Алынған нәтижелер балалардың дербес ойыны айқын репродуктивті сипатқа ие болғанын, балалардың өз іс-әрекетінде халық мәдениетінің дәстүрлері туралы бар идеяларды басшылыққа ала алмайтынын көрсетеді.

Demonstrate

Ата-аналардың салт дәстүрге көзқарасы

Қорытынды

Ертегілер – адам рухының ең көне туындысы. Ертегі – фольклор мен әдебиеттегі ең танымал және сүйікті жанрлардың бірі.

Ересек мектепке дейінгі топ балаларын ұлттық салт дәстүрде теориялық зерттеу барысында келесі ережелер анықталды:

- ✓ Мектеп жасына дейінгі балалардың психологиялық ерекшеліктері негізгі меңгерулерін және ересектермен өзара әрекеттесу процесінің дидактикалық бағытын анықтайды.
- ✓ Баланы мектепке дейінгі жаста мәдениетке «өсірудің» негізгі процесі өзінің төл мәдениетінің нысандары мен мазмұнын меңгеруді анықтайды, мектеп жасына дейінгі баланың өзін тануына, өз елін мақтан етуге, құндылығын сезінуге көмектеседі, ең бастысы оның өмірінің өзі үшін ғана емес, жалпы қоғам үшін қажеттілігі.

Психологиялық-педагогикалық әдебиеттерге теориялық талдау жасау 4-5жастағы балаларда адамгершілік талаптар мен ережелердің мәнін түсіне бастайтынын, олардың іс-әрекетінің салдарын болжай білу қабілеттерінің қалыптасатынын көрсетеді.

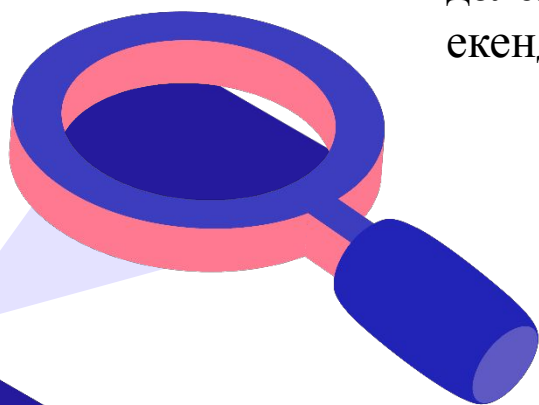
Ұлттық мәдениет адам өмірінде алатын орнына қарай келесі міндеттерді атқарады:

- а) дүниетанымдық;
- б) қозғаушы;
- в) реттеуші;
- г) таңдаушы;
- д) жасампаздық.

Мектепке дейінгі даярлық топ.

Психологиялық-педагогикалық зерттеулер бойынша жасаған талдаулар мектепке дейінгі даярлық топ балаларының кішкентай кезі, психологиялық ерекшеліктері қазақ ұлттық ертегілерін танып-білуде өте қолайлы екендігін дәлелдеп, ұлттық мәдениетті қалыптастыруының мүмкіндігін жоғары екендігін айқындайды.

Мектепке дейінгі даярлық топ балаларының ұлттық мәдениетті қалыптастырудың жетекші құралы болып табылады. Себебі, оларда қазақ халықтың тыныс-тіршілігі, әдет-ғұрыптары мен дәстүрлері, бақыт жолындағы күресі, адамдардың өзара қарым-қатынасы мен мінез-құлқы, қазақ халқының ең жағымды қасиеттері – еңбексүйгіштігі, өз халқына, Отанына, туып өскен жеріне, табиғатына және басқа жағымды қатынастары бейнеленген.

Қазақ ұлттық ертегілері және ұлттық мәдениет

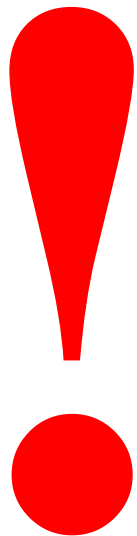
Қазақ ұлттық ертегілеріне балалардың ұлттық мәдениеті оқу және тәрбиелеу процесінде қалыптасады:

- а) тәрбиешілердің ертегіні әңгімелеп беруі арқылы;
- б) ертегілерді эмоциялық әсермен қабылдауға байланысты.

Жүргізілген ғылыми зерттеу мектеп жасына дейінгі балалардың ұлттық мәдениетін қалыптастыру барысында бірнеше ұсыныстар жасауға мүмкіндік берді:

- ұсынылып отырған әдістемені баланың ұлттық мәдениетін қалыптастыруында пайдалану;
- балалардың қазақ ұлттық ертегілері арқылы ұлттық мәдениетін қалыптастыруды ұсынылып отырған тәрбиелік іс-шаралар негізінде қалыптастыру;
- балаларға қазақ ұлттық ертегілерін әдістемелік жұмыс арқылы меңгертуде жүйелі бағыт ұстану;
- ұсынылып отырған тақырыптық жоспар негізінде мектеп жасына дейінгі балаларға тәрбиелік іс-шаралар өткізу.

Қазақ мәдени дәстүрлі балабақшасының негізгі міндеті - белсенді өмірлік ұстанымы мен шығармашылық әлеуеті бар, өзін-өзі жетілдіруге, басқа адамдармен үйлесімді қарым-қатынас жасауға қабілетті рухани-адамгершілік тұлғаның негізін қалау.

Зерттеудің практикалық бөлімінде әзірленген шарттардың тиімділігі дәлелденді, балалардың ұлттық салт-дәстүр туралы түсініктерін қалыптастыру критерийлері анықталды.

Бұл ретте халық ертегілерін, мерекелерді, ойындарды түсіну балалардың 57 пайызынан табылған. Бұл топтағы балаларда әрбір ұғым нақты мазмұнмен толтырылады, таңдау мотивациясы жүзеге асады. Субъектілердің ең аз тобы (3%) олар туралы егжей-тегжейлі пікірде көрсетілген мәдени объектілер туралы дұрыс жалпылама түсінікке ие балалар болды.

Эксперименталды мәліметтерді талдау нәтижесінде зерттелінушілердің 40%-ы салт-дәстүрдің бөлек, елеусіз белгілерін атаған, таңдау мотивациясы болмағаны анықталды; ертегілерді, ойындарды атау қиынға соқты; білім бір-екі ертегімен шектелді; халықтық мерекелер туралы түсініктер сараланған жоқ.

Анықтау эксперименті кезінде алынған нәтижелердің сандық және сапалық талдауы сауалнама жүргізілген мектеп жасына дейінгі балалардың 3% -ында игеруінің жоғары деңгейі, 55% -ында орташа деңгей және 42% -ында төмен деңгей анықталғанын көрсетті.

ҚОРЫТЫНДЫ

Жоғары мектеп жасына дейінгі балаларды ұлттық салт-дәстүрлермен таныстырудың педагогикалық шарттарын енгізуді аяқтағаннан кейін алынған мәліметтер балалардың ой-өрісін, олардың туған мәдениетіне қызығушылығын және ақпаратты пайдалана білуін қалыптастырудағы оң өзгерістерді айтуға мүмкіндік береді.

Зерттеуде қойылған міндеттер шешілді, гипотеза дәлелденді. Ғылыми-зерттеу қызметінің болашағы балалардың ұлттық мәдениетімен таныстыру процесінде тұлғалық қасиеттері мен сапаларының қалыптасу процесін зерттеу, сондай-ақ мектепке дейінгі білім беру мазмұнын туған мәдениетінің шындықтарымен байыту мәселелері болып табылады.

Назарларыңызға
рахмет!